

Održivost mirovinskog sustava RH - utjecaj demografskih trendova

Kulušić, Tea

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:489605>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT

Tea Kulušić

ODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA REPUBLIKE
HRVATSKE - UTJECAJ DEMOGRAFSKIH
TRENDOVA

Završni rad

Šibenik, 2022.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT

ODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA REPUBLIKE
HRVATSKE - UTJECAJ DEMOGRAFSKIH TRENDOVA

Završni rad

Kolegij: Financijske institucije i tržišta

Mentor: Anita Grubišić, mag. oec., v. pred.

Studentica: Tea Kulušić

Broj indeksa: 0055458143

Šibenik, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Tea Kulusić, student/ica Veleučilišta u Šibeniku, JMBAG 21478232236 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na preddiplomskom/specijalističkom diplomskom stručnom studiju Menadžment pod naslovom: Održivost mirovinskog sustava BH - u kontekstu demografskih trendova isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 29.09.2022.

Student/ica:

Tea Kulusić

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Odjel Menadžment

Specijalistički diplomski stručni studij Menadžment

ODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE - UTJECAJ DEMOGRAFSKIH TRENDOVA

TEA KULUŠIĆ

Bribirska 20, 22 000 Šibenik, tea.kulusic01.@gmail.com

Sažetak rada

Mirovinsko osiguranje je neophodno kako bi se osigurale sigurne, stabilne i što je najvažnije primjerene mirovine za sve generacije. Njegova održivost je jedan od najvažnijih zadataka Vlade RH. Na održivost mirovinskog sustava utječu mnogobrojni čimbenici među kojima se može izdvojiti radno sposobno stanovništvo te produženi životni vijek.

Jedan od najvažnijih problema povezanih s financiranjem i održivosti mirovinskog sustava je demografska struktura stanovništva. Produženje životnog vijeka, kao rezultat boljih društveno gospodarskih uvjeta, ali i bolje i kvalitetnije medicinske skrbi, nažalost, loše utječe na stabilnost mirovinskog sustava. Drugi čimbenik koji negativno utječe na stabilnost mirovinskog sustava su sve češće ostvarene prijevremene mirovine, ali i iseljavanje stanovništva. Na koji način demografski trendovi utječu na održavanje mirovinskog sustava, prikazat će se u ovom završnom radu.

Ključne riječi: mirovinsko osiguranje, reforme, održivost

(41 stranice / 8 slika / 10 tablica / 5 grafikona / 25 literaturnih navoda/ jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Mentor: Anita Grubišić, mag. oec., v. pred.

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

SUSTAINABILITY OF THE PENSION SYSTEM OF THE REPUBLIC OF CROATIA - THE INFLUENCE OF DEMOGRAPHIC TRENDS

TEA KULUŠIĆ

Bribirska 20, 22 000 Šibenik, tea.kulusic01@gmail.com

Abstract

Pension insurance is necessary to ensure safe, stable and, most importantly, adequate pensions for all generations. Its sustainability is one of the most important tasks of the Government of the Republic of Croatia. The sustainability of the pension system is influenced by numerous factors, among which the population of working age and increased life expectancy can be singled out.

One of the most important problems related to the financing and sustainability of the pension system is the demographic structure of the population. The extension of life expectancy, as a result of better socio-economic conditions, but also quality medical care, unfortunately, has a bad effect on the stability of the pension system. Another factor that has a negative impact on the stability of the pension system is early retirements, which are increasingly common, but also the emigration of the population. How demographic trends affect the maintenance of the pension system will be presented in this final paper.

Keywords: pension insurance, reforms, sustainability

(41 pages / 8 pictures / 10 tables / 5 charts / 25 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Supervisor: Anita Grubišić, mag. oec., v. pred.

Paper accepted:

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ	3
2.1. Razvoj mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj.....	3
2.2. Institucije u mirovinskom sustavu u Republici Hrvatskoj.....	6
2.2.1. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – HZMO	7
2.2.2. Središnji registar osiguranika – REGOS.....	9
2.2.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga - HANFA.....	10
2.2.4. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava	10
2.3. Mirovinski stupovi u Republici Hrvatskoj	11
2.3.1. Prvi stup - Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti .	11
2.3.2. Drugi stup - Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje	12
2.3.3. Treći stup – dobrovoljno mirovinsko osiguranje	13
2.4. Obvezni mirovinski fondovi u Republici Hrvatskoj.....	14
2.5. Vrste mirovina	17
2.4.1. Starosna mirovina	17
2.4.2. Prijevremena starosna mirovina.....	19
2.4.3. Invalidska mirovina.....	19
2.4.4. Obiteljska mirovina.....	20
3. TEMELJNI POKAZATELJI MIROVINSKOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	21
3.1. Mirovinske reforme.....	21
3.2. Visina mirovina	23
4. ODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	28
4.1. Demografsko obilježje stanovništva Republike Hrvatske.....	28
4.2. Odnos korisnika mirovine i osiguranika.....	30

4.2. Prihodi i rashodi HZMO-a.....	36
5. ZAKLJUČAK	40
LITERATURA.....	43
Popis slika	46
Popis tablica	47
Popis grafikona.....	48

1. UVOD

Život svakog pojedinca isprepleten je događajima koji obilježavaju određenu etapu, odnosno fazu u životu. Prva faza započinje rođenjem, nastavlja se školovanjem, zaposlenjem pa na kraju i umirovljenjem. Kad je riječ o umirovljenju, od posebnog značaja je mirovinsko osiguranje koje je neophodno kako bi se osigurale sigurne, stabilne i što je najvažnije primjerene mirovine za sve generacije. Njegova održivost je jedan od najvažnijih zadataka Vlade RH. Na održivost mirovinskog sustava utječu mnogobrojni čimbenici među kojima se može izdvojiti radno sposobno stanovništvo te produženi životni vijek.

Premda mirovinsko osiguranje postoji od početaka 20. stoljeća, značajnije promjene u mirovinskom sustavu se dešavaju na samom kraju stoljeća. Posebice su značajne mirovinske reforme provedene 1999. te 2002. godine u Republici Hrvatskoj, o kojima će više biti riječi u radu. Također, bitna je i reforma koja bi trebala stupiti na snagu u siječnju sljedeće godine. Mirovinsko osiguranje je zapravo program socijalnog osiguranja koji djeluje na način da tijekom radnog vijeka poslodavac u ime zaposlenika uplaćuje doprinose iz plaće u državni proračun. Pojedinaac, kako bi osigurao što kvalitetniju starost, ima mogućnost uplaćivanja sredstava u dobrovoljni mirovinski fond. Nažalost, dobrovoljno mirovinsko osiguranje je za većinu građana RH nepoznat pojam.

Kako bi se što kvalitetnije upoznali s pojmom mirovinsko osiguranje, ali i prikazali utjecaj demografskih trendova na održavanje stabilnosti istog, u ovom radu analizirat će se demografska kretanja stanovništva te broj korisnika mirovina i osiguranika. Cilj ovog rada je utvrditi je li hrvatski mirovinski sustav stabilan te ukazati što sve utječe na održavanje istog.

Prilikom pisanja ovog završnog rada koristiti će se metode analize, sinteze kao i metoda deskripcije te metoda kompilacije. Također, prilikom pisanja završnog rada koristiti će se i druge znanstvene metode, odnosno metode dokazivanja i opovrgavanja te metode brojanja i mjerenja.

Da bi na što jednostavniji način prikazali osnovni pojmovi vezani uz mirovinsko osiguranje, odnosno uz razvoj mirovinskog osiguranja, prikazu institucija o kojem ovisi, ali i prikaz obveznih i dobrovoljnih mirovinskih stupova te vrste mirovine koje postoje koristiti će se metode analize, sinteze te metode dokazivanja i opovrgavanja. Metodom analize se složeni pojmovi raščlanjuju na jednostavne elemente. Metoda sinteze je suprotna metoda od metode

analize, a označava postupak objašnjavanja i istraživanja jednostavnih elemenata u složenije. Jednostavno objašnjenje činjenica obavlja se pomoću metode deskripcije. U empirijskom dijelu rada posebna pozornost dat će se analiziranju stanovništva RH prema zadnjim popisima. Uspoređivati će se podaci o korisnicima mirovina i osiguranicima, ali isto tako će se istražiti i prihodi i rashodi mirovinskog osiguranja. Kako bi mogli istražiti navedeno koristiti će se induktivna i deduktivna metoda te metode brojenja i mjerenja. Induktivnu metodu karakterizira analiza pojedinačnih činjenica kako bi se došlo do općeg zaključka. Deduktivna metoda je suprotna od induktivne metode. (Zelenika, 2000:323.-350.).

Ovaj završni rad se sastoji od pet poglavlja. U prvom uvodnom dijelu rada definiran je predmet i cilj rada, struktura te metode istraživanja. Mirovinski sustav u RH prikazan je u drugom dijelu rada. prikazan je njegov razvoj, ali i institucije o kojima isti ovisi. Također, prikazani su i mirovinski stupovi kao i vrste mirovne koje postoje. Temeljni pokazatelji mirovinskog sustava prikazani su u trećem dijelu rada, odnosno u kratkim crtama objašnjene su mirovinske reforme kao i visine mirovina u RH. Četvrti dio rada odnosi se na održivost mirovinskog sustava u RH, odnosno na demografsko obilježje stanovništva, odnos, odnosno struktura korisnika mirovine i osiguranika te prihodi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Na kraju rada nalazi se zaključak te popis korištene literature, kao i popis slika tablica i grafikona.

2. MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mirovinsko osiguranje je neophodno kako bi se osigurale sigurne, stabilne i što je najvažnije primjerene mirovine za sve generacije. Njegova održivost je jedan od najvažnijih zadataka Vlade RH. Na održivost mirovinskog sustava utječu mnogobrojni čimbenici među kojima se može izdvojiti radno sposobno stanovništvo te produženi životni vijek. Kako bi se što bolje razumio pojam mirovinskog sustava, u nastavku rada definirat će se sam pojam mirovinskog sustava, prikazat će se razvoj istog u RH. Također, istražiti će se koje su institucije odgovorene za održivost mirovinskog sustava te koji mirovinski sustavi i vrste mirovina postoje u RH.

2.1. Razvoj mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj

„Mirovinski sustav je skup pravnih normi, financijskih i institucionalnih aranžmana kojima se regulira osiguranje od rizika starosti, invalidnosti i gubitka hranitelja. Mirovinski se sustav u pravilu sastoji od nekoliko podsustava definiranih s obzirom na kategorije osiguranika, način financiranja, upravljanje mirovinskim fondovima, raspodjelu mirovina i slično” (Puljiz, 2007:164.). Najvažnija funkcija mirovinskog sustava je omogućiti pojedincima nakon prestanka razdoblja zaposlenja dovoljno sredstava koja će im omogućiti mjesečnu potrošnju.

Premda se početci mirovinskog osiguranja u RH mogu pronaći u Zakonu o socijalnom osiguranju radnika još iz davne 1922. godine kada je pripisano obvezno osiguranje zaposlenika od socijalnih rizika kao što su starost, bolest i nezaposlenost, potrebno je spomenuti događaje iz prošlosti koje su utjecali za nastanak istog. Uvjet za ostvarivanje mirovine temeljem spomenutog Zakona, koji je započeo s primjenom tek 1937., bila je dobna granica od 70 godina ili utvrđena invalidnost (Puljiz, 2007:163.).

Prvo mirovinsko osiguranje, koje je utemeljeno na doprinosima radnika i poslodavaca, doneseno je u Njemačkoj 1889. godine. Nakon Njemačke, po istom principu, zakonodavstvo se proširilo i na druge europske države. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća, preko Austrije, mirovinsko osiguranje došlo je i na područje RH. Određena kategorija državnih službenika ili vojnika su prvi ostvarivali pravo na mirovine koje su se isplaćivale na područjima RH. Također, navedena primanja su se isplaćivala članovima njihovih obitelji (Puljiz, 2007:165.).

Poticaj za nastanak i razvoj mirovinskog osiguranja bilo je osnivanje udruga za uzajamnu pomoć poznatiju pod nazivom britanske blagajne. Rudari, koji su najviše bili izloženi pogibeljima, prvi su

organizirali britanske blagajne. U RH je prva rudarska britanska blagajna osnovana 1833. godine u Rudinama kod Samobora. Osim u Rudinama, britanske blagajne osnovane su i u Dalmaciji, odnosno kod Drniša te u drugim mjestima, a temeljile su se na austrijskom rudarskom zakonu kojim je propisano da trećinu doprinosa u rudarske blagajne moraju uplaćivati poslodavci, a preostatak radnici. Nakon rudara, britanske blagajne su osnivali i zaposlenici u građevinarstvu, željeznički i tipografski radnici (Puljiz, 2007:167.).

Kako bi svojim namještenicima osigurali skromna primanja, odnosno skromne mirovine, hrvatske banke, čije je sjedište bilo u Zagrebu, prije I. svjetskog rata osnovale su vlastite zaklade. Ovisno o poslu, navedena davanja su imala različita naziva, odnosno kada je bila riječ o javnim i državnim službenicima, navedena primanja su bile „mirovine“, dok su drugi službenici dobivali „rente i potpore“. Rente su se odnosile za naknade uslijed priznate invalidnosti uslijed nesreće na radu, dok su potpore isplaćivane za slučaj starosti. Velika inflacija, kao i propast Austro-Ugarske monarhije, dva su razloga radi kojeg su navedeni fondovi propali (Puljiz, 2007:166.-167.).

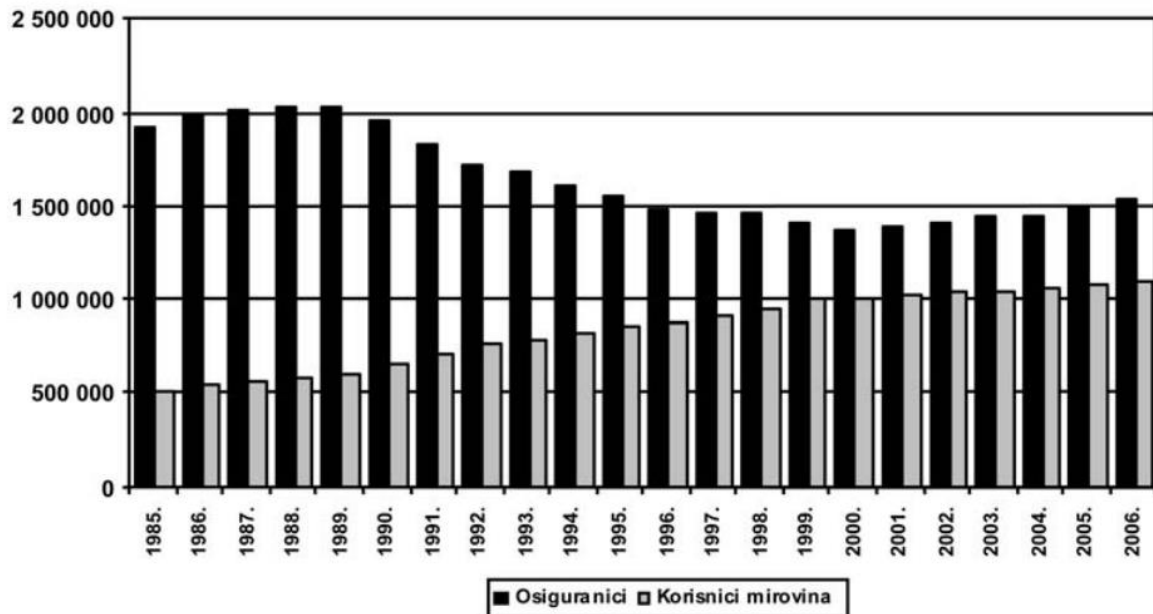
Nakon osnivanja kraljevine Jugoslavije, odnosno stvaranjem Države Srba, Hrvata i Slovenaca, nastaje novo doba u razvoju hrvatskog mirovinskog sustava. Kako je na samom početku poglavlja rečeno, 1992. godine donesen je Zakon o osiguranju radnika koji je počeo sa svojom primjenom tek 1937. godine. Navedeni Zakon se smatra jednim od najnaprednijim propisima ove vrste u Europi, a zbog gospodarskih neprilika i nemogućnosti osnivanja kvalitetnog sustava financiranja i upravljanja, kasnio je sa svojom primjenom. Navedenim Zakonom bili su obuhvaćeni doprinosi radnika i poslodavca (u visini od 3 posto na osiguranu osnovicu, odnosno zaradu), fondovi i tripartitno upravljanje. Dobna granica za ostvarivanje pravo na mirovinu bila je 70 godina. Potrebno je naglasiti kako su osiguranja od nesreće na poslu trebala biti financirana samo od strane poslodavca (Puljiz, 2007:167.).

Osim mirovinskog osiguranja radnika, započeto je i uspostavljanje mirovinskog osiguranja službenika. Na samom početku, kao obvezno osiguranje, primjenjivalo se samo na području Dalmacije. Razlog tome je pripadnost Dalmacije austrijskom dijelu dvojne monarhije prije Prvog svjetskog rata. Od 1933. godine mirovinsko osiguranje službenika proširilo se na cijelo područje Jugoslavije, ali je bilo okarakterizirano slobodnim izborom (Puljiz, 2007:168.).

Osim navedenih, postojalo je još nekoliko profesionalnih oblika mirovinskog osiguranja namijenjenim posebnim kategorijama zaposlenicima, odnosno banovinskim činovnicima, zaposlenicima u prometu, vojnicima, novinarima, trgovcima i dr.

Nakon 2. svjetskog rata dolazi do rapidnih promjena mirovinskog sustava koje započinju donošenjem novog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, namještenika i službenika 1946. godine. Državni zavod za socijalno osiguranje, u čijoj je nadležnosti bilo i mirovinsko osiguranje, bio je pod državnoj kontroli. „Broj je umirovljenika neposredno nakon rata bio neznatan: 1946. godine ukupno ih je 10 104 (među njima najviše invalidskih), da bi se u 1950. godini povećao na 67 771. To znači da je na oko devet zaposlenih osiguranika bio jedan umirovljenik“ (Puljiz, 2007:168.). Kada se taj omjer uspoređi s omjerom danas kada je skoro izjednačen broj umirovljenika i zaposlenika, dolazi se do poražavajućih podataka.

Zavod za socijalno osiguranje, kojima upravljaju skupštine i samoupravna tijela, formirao se 1952. godine. Mirovine su se financirale iz doprinosa zaposlenika, a pojedine kategorije osiguranika, imali su na raspolaganju i subvenciju državnog proračuna, poput pripadnika vojske, policije i slična zanimanja. 1954. godina obilježila je razdvajanje mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, dok je od 1962. došlo do promjena u načinu financiranja mirovinskog osiguranja. Na razini općine, republike i federacije osnovale su se zajednice socijalnog osiguranja. Također su se utemeljili i fondovi mirovinskog i invalidskog osiguranja te je konstituiran i zavod za mirovinsko osiguranje. Jedna od značajnih promjena je uvođenje mogućnosti dobrovoljnog mirovinskog osiguranja 1964. godine čime je omogućeno mirovinsko osiguranje koji nisu obveznici uplaćivanja doprinosa za mirovinsko osiguranje (kao što su obrtnici). Navedenom promjenom započeto je narušavanje omjera broja umirovljenika i zaposlenika. Dodatno pogoršanje stanja u mirovinskom sustavu se javlja nakon Domovinskog rata kada je značajno povećan broj umirovljenika. S druge strane, zbog nemogućnosti zaposlenja, broj zaposlenika se smanjio (Puljiz, 2007:168.-172.).

Slika 1: Kretanje broja osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju 1985. - 2005.

Izvor: Puljiz, V. (2007.): Hrvatski mirovinski sustav, korijeni, evolucija i perspektive, str. 173

Slikom 1 prikazano je kretanje broja osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju od 1985. do 2005. Iz navedene slike vidljivo je kako je u promatranom vremenu došlo do značajnijeg pada broja zaposlenika, ali i do značajnijeg rasta broja umirovljenika. Na početku promatranog razdoblja broj korisnika mirovina bio je 500 000. Do kraja promatranog razdoblja broj korisnika mirovina se udvostručio. Za razliku od broja korisnika umirovljenika koji je u stalnom porastu, broj osiguranika fluktuirao. Nakon Domovinskog rata zabilježen je pad osiguranika. Od 2000. broj osiguranika je u polaganom, ali još uvijek u nedovoljnom rastu kako bi osigurao stabilnost sustava. Uspoređujući omjer osiguranika i korisnika mirovine, vidljivo je kako je u 2006. godini navedeni omjer bio 1,43:1 dok je na početku promatranog razdoblja isti 9:1.

2.2. Institucije u mirovinskom sustavu u Republici Hrvatskoj

Kako bi mirovinski sustav u RH mogao nesmetano raditi te osiguravati stabilnost i sigurnost istog, potrebno je da bude u nadležnosti određenih institucija. U nastavku rada, kako bi se jednostavnije razumjela važnost institucija te što je sve u njihovoj nadležnosti, objasniti će se rad Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, središnji registar osiguranika, Hrvatska agencija za nadzor financijskog sustava te ministarstvo rada i mirovinskog sustava.

2.2.1. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – HZMO

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO) javna je ustanova osnovana Zakonom o mirovinskom osiguranju sa sjedištem u Zagrebu. Osnivanjem HZMO započet je proces reforme mirovinskog sustava s ciljem ostvarivanja temeljnih prava svih zaposlenika. Ima svojstvo pravne osobe, a njegov rad je javan. Iako posluje samostalno, predstavlja ga i zastupa ravnatelj. „Misija HZMO-a je provedba mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti na zakonskoj osnovi, u zakonom zadanim rokovima i uz prihvatljiv trošak. Vizija razvoja je izgradnja HZMO-a u modernu javnu ustanovu koja kao javni servis građana, uz korištenje suvremene tehnologije i informatizacije, jamči zakonitost, ažurnost i kvalitetu poslovanja“ (HZMO, 2022a).

HZMO je osnivač tri pravne osobe, i to (HZMO, 2022b):

- „Hrvatsko mirovinsko osiguranje d.o.o. (HMO d.o.o.),
- Hrvatsko mirovinsko investicijsko društvo d.o.o. (HMID d.o.o.). i
- Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (HR MOD d.d.).“

Prema članku 145. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 2021a), djelokrug rada Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje je sljedeći:

- „Poslovi u vezi s ostvarivanjem prava osiguranih osoba iz mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti, odnosno temeljem uplaćivanja u prvi stup mirovinskog osiguranja;
- Osigurava provedbu uredbi Europske unije o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti i međunarodnih ugovora o socijalnom osiguranju;
- Pruža pravnu pomoć osiguranika kako bi mogli ostvariti svoja prava te
- Provodi politiku razvitka i unapređivanja mirovinskog sustava kao i druge poslove povezane s provedbom i ostvarivanjem na temelju generacijske solidarnosti “

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje provodi prava na temelju generacijske solidarnosti. Prema članku 4, Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 2021a), prava iz mirovinskog sustava se ne mogu naslijediti niti prenijeti na drugu osobu. Dospjela novčana primanja koja nisu isplaćena do smrti korisnika mogu se nasljeđivati, a novčana primanja nakon smrti ne. Naravno da i ovdje postoji izuzetak, a on je definiran temeljem propisa o nasljeđivanju.

Člankom 3 istog zakona (NN, 2021a) obvezno se osiguravaju prava na:

- „Starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu,
- Invalidsku i prijevremenu invalidsku mirovinu,
- Obiteljsku mirovinu,
- Najnižu mirovinu,
- Osnovnu mirovinu,
- Profesionalnu rehabilitaciju,
- Naknadu zbog tjelesnog oštećenja te
- Naknadu putnih troškova u vezi s ostvarivanjem osiguranih prava.“

Tablica 1:Godine umirovljenja – starosna mirovina

Godina umirovljenja	MUŠKARCI		ŽENE	
	Godine	Mjeseci	Godine	Mjeseci
2021.	65	0	62	9
2022.	65	0	63	0
2023.	65	0	63	3
2024.	65	0	63	6
2025.	65	0	63	9
2026.	65	0	64	0
2027.	65	0	64	3
2028.	65	0	64	6
2029.	65	0	64	9
2030.	65	0	65	0
2031.	65	0	65	3
2032.	65	0	65	6
2033.	65	0	65	9
2034.	66	0	66	0
2035.	66	0	66	3
2036.	66	0	66	6
2037.	66	0	66	9
2038.	67	0	67	0

Izvor: <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/16610.09.2022>.

Tablicom 1 prikazane su potrebne godine umirovljenja kako bi se steklo pravo na starosnu mirovinu. Iz navedene tablice vidljivo je kako se od 01. siječnja 2030. godine izjednačavaju

uvjeti za muškarce i žene. Pravo na starosnu mirovinu, do 31.12.2030., bez obzira na spol, prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, ostvaruje osiguranik koji je navršio 65 godina staža te ima 15 godina radnog iskustva, odnosno mirovinskog staža. Za razdoblje od 2031. do 2037. godine uvjet godine života povećava se svake godine za tri mjeseca. Od 01.01.2038. godine pravo na starosnu mirovinu imao osiguranik sa 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža, bez obzira na spol.

2.2.2. Središnji registar osiguranika – REGOS

REGOS je institucija koja se bavi vođenjem registra podataka o doprinosima za sve osiguranike. Osnivač REGOS je RH. Samostalan je u obavljanju svojih poslova, a odgovoran je Vladi RH. Pravovremeno ažurira podatke povezane s uplatama osiguranika te prikuplja i kontrolira podatke na mjesečnoj, ali i godišnjoj razini. Suraduje s mnogim državnim tijelima i tijelima javne uprave. Način poslovanja je transparentan i dostupan javnosti temeljem ISO 9001:2015 standarda. Najvažniji zadatak REGOS-a je transparentno trošenje proračunskih sredstava i optimalna alokacija izvora financiranja (regos.hr, 2022.).

Člankom 13. Zakona o Središnjem registru obveznika (NN, 2022a) definirani su poslovni REGOS-a:

- „prikupljanje podataka po osiguranicima i obrada istih kao i vođenje registra te izvješćivanje o podacima iz registra;
- formiranje podataka o osnovicama i obračunanim uplaćenim doprinosima, kao i njihovu kontrolu i povezivanje podataka te eventualni povrat pretplate;
- vođenje jedinstvenog računovodstva osobnih računa članova obveznih mirovinskih fondova;
- provođenje postupaka vezanih uz ostvarivanje prava na mirovinu temeljem individualne kapitalizirane štednje;
- prijenos ukupne imovine člana obveznog mirovinskog fonda sa zatvorenih računa zakonskim primateljima;
- preračunavanje uplaćenih doprinosa na temelju individualne kapitalizirane štednje u obračunske jedinice
- raspoređivanje članova mirovinskog društva u fondove kao i redovno izvješćivanje članova mirovinskih fondova;

- izdavanje isprava o podacima koji se vode u registru te e razmjena podataka“

2.2.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga - HANFA

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga je nadzorno tijelo koje je zaduženo za nadzor financijskog tržišta, financijskih usluga, ali i pravnih i fizičkih osoba koje pružaju financijske usluge. Osnovana je 2005. godine. Samostalna je pravna osoba s javim ovlastima u okviru svojeg djelovanja. Temeljni cilj HANFA-e je promicanje i očuvanje stabilnosti financijskog sustava. U svom radu vodi se po načelu transparentnosti (hanfa.hr, 2022.).

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga provodi nadzor bankarskih i nebankarskog financijskog sektor. Nadzor nebankarskog sektora podrazumijeva nadzor poslovanja burzi, osiguravajućim društvima, investicijskim društvima, ali i nadzor društva za upravljanje investicijskim i mirovinskim fondovima, mirovinska osiguravajuća društva te središnji registar osiguranika i umirovljenički fond (hanfa.hr, 2022.).

2.2.4. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava

Ministarstvo rada i mirovinskog sustava je središnje tijelo državne uprave RH. U svom radu podupire tržišnu ekonomiju, ali je i socijalno odgovorno društvo. Kako bi osiguralo uređeno tržište rada i sigurno zaposlenje, zalaže se za socijalnu solidarnost i transparentnost. Djelokrug MRMS je velik, a između ostalog obavlja i javne poslove vezane za (mrops.hr, 2022.):

- politiku zapošljavanja
- uspostavljanje radnih odnosa
- programe prekvalifikacije kao i aktivnu politiku zapošljavanja
- sustav i politiku mirovinskog osiguranja
- evidenciju nezaposlenosti i pomoć pri zapošljavanju

2.3. Mirovinski stupovi u Republici Hrvatskoj

U RH postoje tri mirovinska stupa. Prva dva stupa su obveznog karaktera, dok je treći stup dobrovoljnog karaktera. Za prva dva stupa poslodavac u ime osiguranika uplaćuje sredstva iz plaće. Ukoliko pojedinac želi uplaćivati u treći stup, to može temeljem vlastitog angažmana, a za uplatu istog se dobiju poticaji.

2.3.1. Prvi stup - Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti

Prvi stup mirovinskog osiguranja je obavezan i u nadležnosti je Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Poslodavac uplaćuje 15% (20%) bruto iznosa plaće i uplaćuje ga na račun državnog proračuna. 20 posto bruto iznos uplaćuje se osobama koje su u vrijeme osnivanja drugog stupa, 2002. godine, imale 40 godina, a i dalje su odlučile da se neće dobrovoljno priključiti u drugi stup.

Mirovinsko osiguranje temeljem generacijske solidarnosti je obvezno mirovinsko osiguranje koje osiguranicima, temeljem načelima uzajamnosti i solidarnosti, osiguravaju prava za slučaj starosti ili smanjenje radne sposobnosti. Svojstvo osiguranika uspostavlja se podnošenjem prijave na osiguranje, a stječe ga svaka osoba koja je u radnom odnosu bez obzira bilo da je riječ o samostalnoj ili profesionalnoj djelatnosti. Za naplatu doprinosa nadležna je Porezna uprava, odnosno Ministarstvo financija. U slučaju prestanka osiguranja, postoji mogućnost osiguranja tzv. produženog osiguranja. Produženo osiguranje potrebno je dogovoriti u roku od dvanaest mjeseci nakon prestanka radnog odnosa, a njegovo trajanje je neograničeno (gov.hr, 2022a).

Iz tablice 2 vidljivo je da je tijekom posljednjih 15 godina dolazilo do značajnih fluktuacija broja osiguranika mirovinskog osiguranja. Od 2002. godine pa do 2008. godine je vidljiv rast broja osiguranika te u 2008. godini dolazi do početka pada broja osiguranika do 2014. godine, nakon koje ponovo slijedi rast broja osiguranika. U 2020. godini ponovno je zabilježen pad osiguranika mirovinskog osiguranja. Ovaj podatak je rezultat pandemije uzrokovane korona virusom. Zbog ograničenja poslovanja, kretanja osoba, smanjenja obujma poslovanja, bez obzira na mjere koje je Vlada RH donosila kako bi se očuvala radna mjesta, dio osoba je izgubilo svoje radno mjesto. Najveći udio u broju osiguranika čine zaposleni kod pravnih i

fizičkih osoba, odnosno približno 95%, obrtnici čine približno 4%, dok poljoprivrednici čine približno 1% od ukupnog broja osiguranika mirovinskog osiguranja.

Tablica 2: Kretanje broja osiguranika u sustavu mirovinskog osiguranja

Godine	Radnici kod pravnih i fizičkih osoba (bivši Fond radnika)		Obrtnici (bivši Fond samostalnih privrednika)		Poljoprivrednici (bivši Fond individualnih poljoprivrednika)		Ukupno	
	Broj osiguranika	Lančani indeks	Broj osiguranika	Lančani indeks	Broj osiguranika	Lančani indeks	Broj osiguranika	Lančani indeks
0	1	2	3	4	5	6	7	8
2002.	1274293	102,0	80471	102,1	67217	91,3	1421981	101,4
2003.	1301994	102,2	82775	102,9	59226	88,1	1443995	101,5
2004.	1324474	101,7	83840	101,3	51791	87,4	1460105	101,1
2005.	1368402	103,3	83749	99,9	46726	90,2	1498877	102,7
2006.	1412215	103,2	82736	98,8	43219	92,5	1538170	102,6
2007.	1457676	103,2	81963	99,1	39824	92,1	1579463	102,7
2008.	1488922	102,1	79149	96,6	36777	92,3	1604848	101,6
2009.	1421376	95,5	75051	94,8	33806	91,9	1530233	95,4
2010.	1373044	96,6	70616	94,1	31703	93,8	1475363	96,4
2011.	1369757	99,8	67998	96,3	30378	95,8	1468133	99,5
2012.	1339933	97,8	65252	96,0	27555	90,7	1432740	97,6
2013.	1314437	98,1	62399	95,6	23795	86,4	1400631	97,8
2014.	1315535	100,1	59951	96,1	21914	92,1	1397400	99,8
2015.	1335123	101,5	57696	96,2	20818	95,0	1413637	101,2
2016.	1363997	102,2	56558	98,0	19633	94,3	1440188	101,9
2017.	1398144	102,5	57412	101,5	19488	99,3	1475044	102,4
2018.	1427622	102,1	59853	104,3	19437	99,7	1506912	102,2
2019.	1460981	102,3	64998	108,6	19213	98,8	1545192	102,5
2020.	1450123	99,3	66963	103,0	19214	100,0	1536300	99,4
2021.	1482564	102,2	70411	105,1	18697	97,3	1571672	102,3

Izvor: HZMO (2022d.): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, str. 1

2.3.2. Drugi stup - Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje

Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, poznatiji kao drugi stup, uveden je mirovinskom reformom 2002. godine. Obvezno je za sve osiguranike mlađe od 40 godina. Osiguranici stariji od 40 godina mogu ostati u prvom stupu ili dobrovoljno prijeći u drugi stup. U drugi stup se uplaćuje 5% bruto plaće osiguranika. Navedena sredstva se uplaćuje o jedan od obveznik mirovinskih fondova nad kojima nadzor ima Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (gov.hr, 2022a).

Ukoliko osiguranik nije zadovoljan članstvom, isto može promijeniti. Potrebno je napomenuti kako osiguranik mora biti barem tri godine u jednom fondu. U slučaju da bude manje, naplaćuje se izlazna naknada. Osiguranik može biti član samo jednog mirovinskog fonda te je u

možnosti na njihovim stranicama vidjeti koja su sredstva raspoloživa na njegovom računu, odakle i potječe naziv individualna kapitalizirana štednja (gov.hr, 2022a).

Sredstva iz ovog stupa mirovinskog osiguranja su nasljedna, ali samo u slučaju da netko od osiguranikovih nasljednika ostvari pravo na obiteljsku mirovinu (HZMO, 2022e). Iz ovog je vidljivo kako naziv za drugi stup i nije najtočniji. Individualna kapitalizirana štednja bi trebala obuhvaćati sredstva osiguranika koja u slučaju njegove smrti, kao i kada je riječ o sredstvima na računima banaka, moraju biti dostupna njegovim nasljednicima bez obzira je li riječ o pravu na obiteljsku mirovinu ili ne.

2.3.3. Treći stup – dobrovoljno mirovinsko osiguranje

Treći stup, kako mu i sam naziv govori je dobrovoljno mirovinsko osiguranje. Namijenjen je svim onima koji žele na vrijeme, i uz poticaje, štedjeti za budućnost. Ono što ga razlikuje od prvog i drugog stupa je dinamika i obveza plaćanja. Uplate za prvi i drugi stup mirovinskog osiguranja su obavezne te poslodavac iste uplaćuje u ime i za račun osiguranika. Uplata u treći stup je dobrovoljnog karaktera. Konačnu odluku, kao i visinu uplate donosi samostalno. Iznos godišnje uplate je ograničen samo u slučaju kada se na isti žele dobiti i državni poticaji (azfond, 2022.).

Slika 2: Dobrovoljni mirovinski fond

Izvor: https://www.azfond.hr/dobrovoljni-mirovinski-fond/?gclid=CjwKCAjw-L-ZBhB4EiwA76YzOXRE5PT5XGokiAqQI9diefAPCPeOYFGRhdtxc64iSa8IhpQTcoFoaBoCxe0QAvD_BwE
11.09.2022.

Slikom 2 prikazane su prednosti trećeg, dobrovoljnog mirovinskog fonda. Kada je riječ o pojedincu, uz minimalnu propisanu godišnju uplatu od 5.000,00 kuna, državna poticajna sredstva koja se isplaćuju su 15 posto uz maksimalno ograničenje od 750,00 kuna. Državna poticajna sredstva nisu jedina sredstva koja pojedinac ostvaruje. Također ostvaruje prinos fonda, odnosno zaradu temeljem ulaganja imovine članova fonda. Ukoliko poslodavac želi nagraditi svoje djelatnike, na iznose od 500,00 kn mjesečno, odnosno 6.000,00 kn godišnje, za isto će ostvariti poreznu olakšicu koja u konačnici utječe na njegov poslovni rezultat.

2.4. Obvezni mirovinski fondovi u Republici Hrvatskoj

Postoje tri vrste obveznog mirovinskog fonda, a prvi fond je kategorije A. Namijenjen je mlađim osiguranicima koji su dužni odabrati željeni fond u roku od 6 mjeseci od dana početka mirovinskog osiguranja. Ukoliko to osiguranik sam ne učini, tada će to REGOS učiniti po službenoj dužnosti. Pritom se ovi mirovinski fondovi mogu izabrati ako je osiguraniku ostalo minimalno 10 godina do ostvarivanja prava na starosnu mirovinu (UMFO, 2022.).

Ono što je karakteristično za fond kategorije A je da se imovina fonda ulaže u rizičniju imovinu u odnos na fond B i C, samim time se i ostvaruju veći prinosi. Način i visina ulaganja su točno specificirana, „odnosno minimalan ulog u obveznice čiji su izdavatelji iz RH, država članica Europske unije ili OECD-a je 30% neto imovine fonda. Maksimalni iznos koji se može uložiti u navedene obveznice je 55%. Također je propisan i maksimalni iznos ulaganja u dionice izdavatelja iz RH, EU ili OECD-a, a on je 55%. Nešto manji maksimalni iznos ulaganja odnosi se na ulaganje u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz RH ili EU, a on je 50 %. Također, najmanje 40% neto imovine fonda mora biti uloženo u imovinu kojom se trguje ili namiruje u kunama (UMFO, 2022.).“

Obvezni mirovinski fondovi kategorije A su (HANFA, 2022a):

- AZ - A;
- Erste plavi – A;
- PBZ CO – A te
- Raiffeisen OMF – A.

Drugi fond je fond kategorije B, odnosno osiguranik sustava mirovinskog osiguranja ima mogućnost da u roku od šest mjeseci od početka mirovinskog osiguranja odabere neki od mirovinskih fondova kategorije B, ako mu je do ispunjenja prava za stjecanje starosne mirovine ostalo minimalno 5 godina. Kao i kod fonda kategorije A, ukoliko osiguranik isto sam ne učini, tada će to REGOS učiniti po službenoj dužnosti.

Ova vrsta fondova dužna je uložiti „odnosno minimalan ulog u obveznice čiji su izdavatelji iz RH, država članica Europske unije ili OECD-a je 50% neto imovine fonda. Usporedno s fondom A, razlika je u 20% povećanog uloga. je propisan i maksimalni iznos ulaganja u dionice izdavatelja iz RH, EU ili OECD-a, a on je 35%. također, usporedno s fondom A, visina maksimalnog iznosa uloga je manja za 20%. Nešto manji maksimalni iznos ulaganja odnosi se na ulaganje u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz RH ili EU, a on je 30%. Također, najmanje 20% neto imovine fonda mora biti uloženo u imovinu kojom se trguje ili namiruje u kunama. Usporedno s fondom A, prethodna dva uvjeta se također razlikuju za 20%, odnosno dozvoljeno je 20% manje trgovanja u korporativne obveznice i komercijalne zapise, te 20% više ulaganja u imovinu s kojom se trguje u domaćoj valuti.“ (UMFO, 2022.) Iz navedenog se može zaključiti, ukoliko se uspoređuju omjeri s fondom kategorije A, vidljivo je kako fond kategorije B imaju ograničenije mogućnosti ulaganja u rizičnije vrijednosnice, ali i one s povećanim prinosima.

Obvezni mirovinski fondovi kategorije B su (HANFA, 2022a):

- AZ - B;
- Erste plavi – B;
- PBZ CO – B te
- Raiffeisen OMF – B.

Osiguranik mora odabrati jedan od mirovinskih fondova kategorije C ako mu je do ostvarivanja prava na starosnu mirovinu ostalo manje od 5 godina. Kao i kod prethodnih, a ako to sam ne učini, REGOS će to učiniti za njega po službenoj dužnosti. Ova vrsta fondova dužna je uložiti „minimalno 70% neto imovine fonda u obveznice izdavatelja iz RH, država članica EU ili OECD-a. Dozvoljeni iznos ulaganja u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz RH, država članica EU ili OECD-a je maksimalno 10% neto imovine. Najmanje 90% neto imovine fonda mora biti uloženo u imovinu kojom se trguje ili namiruje u kunama. Pritom je

ovoj vrsti fondova dozvoljeno i korištenje izvedenica, ali samo sa svrhom poboljšanja efikasnosti upravljanja te zaštićivanja vrijednosti imovine fonda“ (UMFO, 2022.).

Pritom ovoj vrsti fondova ulaganje u dionice nije dozvoljeno. U usporedbi s prethodnim kategorijama mirovinskih fonda, ovi fondovi ulažu u najmanje rizične vrste vrijednosnica, ali također ostvaruju i najniže prinose.

Obvezni mirovinski fondovi kategorije C su (HANFA, 2022a):

- AZ - C;
- Erste plavi – C;
- PBZ CO – C te
- Raiffeisen OMF – C.

Slika 3: Mjesečni izvještaj HANF-e za kolovoz 2022.

Izvor: <https://www.hanfa.hr/vijesti/mjese%C4%8Dno-izvje%C5%A1%C4%87e-za-kolovoz-2022/> 27.09.2022.

Slikom 3 prikazan je mjesečni izvještaj Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga za kolovoz 2022. godine. Navedenom slikom prikazano je ulaganje u tržište kapitala, obvezne mirovinske fondove, dobrovoljne mirovinske fondove te društva za osiguranje. Uzevši u obzir tematiku poglavlja, biti će objašnjena samo ulaganja obveznih mirovinskih fondova. Iz navedene slike vidljivo je kako je u kolovozu 2022. godine zabilježeno 2.150.492 člana. Uspoređujući podatke sa srpanj 2022. može se zaključiti kako fond bilježi 0,47% članova više. Najviše članova je u kategoriji B, njih 87,20%. U kategoriji A je 9,30% članova, dok je najmanje članova u fondu C, odnosno njih 3,50%. Zanimljiv podatak je da, u kolovozu je 98,20 % novih članova, automatski raspoređeno u određeni fond prema pravilima Regosa. Neto imovina fonda je, u odnosu na prethodni mjesec, je viša za 0,1 posto. Na kraju kolovoza, nominalni mjesečni prihodi Mirexa za kategoriju A su iznosili -0,3%. Isti iznos se odnosi za kategoriju B, dok je za kategoriju C -0,5%. Proučavajući samo nominalne mjesečne prihode može se zaključiti kako su prihodi svih fondova smanjeni u odnosu na prethodni mjesec. Proučavajući analizirane prinose od početka rada OMF-a su iznosili 6,7% za Mirex A, 5,2 za Mirex B te 3,6 % za Mirex C.

2.5. Vrste mirovina

U ovom dijelu rada u kratkim crtama objasniti će se sljedeće vrste mirovina, odnosno objasniti će se starosna mirovina, prijevremena starosna mirovina, invalidska te obiteljska mirovina.

2.4.1. Starosna mirovina

Osiguranik stječe pravo na starosnu mirovinu kada se ispune svi uvjeti, odnosno godine starosti i mirovinski staž. Iznimno, prema trenutno važećim zakonskim propisima, umirovljenici koji su ostvarili pravo na starosnu mirovinu, imaju pravo i u mirovini raditi do maksimalno 4 sata dnevno (20 sati tjedno) bez obustavljanja mirovine (HZMO, 2022c).

U 2022. godini pravo na starosnu mirovinu stječu muškarci s navršениh 65 godina života i 15 godina radnog staža dok žene pravo na starosnu mirovinu stječu s navršene 63 godine života i 15 godina staža. Rezultat je to pokušaja izjednačavanja radnog vijeka muškaraca i žena, pritom se svake godine radni vijek žena produžava za 3 mjeseca, sve do 2030. godine, kada će se izjednačiti s radnim

vijekom muškaraca od 65 godina. Pritom će se od 2031. do 2038. godine radni vijek produžavati svake godine za 3 mjeseca, sve dok ne bude 67 godina (HZMO, 2022c).

Tablica 3: Ostvarivanje prava na starosnu mirovinu žena

U GODINI	GODINE ŽIVOTA	
	god.	mj.
2020.	62	6
2021.	62	9
2022.	63	0
2023.	63	3
2024.	63	6
2025.	63	9
2026.	64	0
2027.	64	3
2028.	64	6
2029.	64	9

Izvor: <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166> 10.09.2022.

U tablici 3 prikazane su godine života koje su uvjet za ostvarivanje starosne mirovine osiguranica. Iz navedene tablice vidljivo je kako u 2022. godini žene mogu ići u starosnu mirovinu s navršene 63 godine. Sve do izjednačavanja njihovog očekivanog radnog vijeka sa osiguranicima, radni vijek će se produživati za 3 mjeseca.

Osim redovnog rada, potrebno je napomenuti kako postoji i posebna kategorija zaposlenika koji rade na radnim mjestima koji istima ugrožavaju zdravstveno stanje. Pretpostavka je kako neće moći u starijoj životnoj dobi obavljati redovne zadatke. Isto tako, posebna kategorija zaposlenika su osobe s invaliditetom koji imaju pravo na ranije ostvarivanje uvjeta za odlazak u starosnu mirovinu. Također, zasebna kategorija su i dugogodišnji osiguranici, tj. osiguranici koji sa 60 ili više godina života imaju 41 ili više godina staža (bez beneficiranog radnog staža), a nisu ostvarili uvjete za redovnu starosnu mirovinu (HZMO, 2022c).

2.4.2. Prijevremena starosna mirovina

Pravo na prijevremenu starosnu mirovinu imaju osiguranici s navršenih 60 godina života i 35 godina radnog staža, dok se za žene primjenjuje prijelazni rok sve do 2030. godine kada se će se izjednačiti uvjeti za ostvarivanje mirovine za muškarce i žene.

Tablica 4: Dobna granica za ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu žena

U GODINI	GODINE ŽIVOTA		GODINE STAŽA	
	god.	mj.	god.	mj.
2020.	57	6	32	6
2021.	57	9	32	9
2022.	58	0	33	0
2023.	58	3	33	3
2024.	58	6	33	6
2025.	58	9	33	9
2026.	59	0	34	0
2027.	59	3	34	3
2028.	59	6	34	6
2029.	59	9	34	9

Izvor: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?id=4305> 11.09.2022.

U tablici 4 je prikazana dobna granica za ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu žena, pritom će se 2030. godine dobna granica uskladiti s dobnom granicom koja je uvjet za ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu muškaraca. Za 2022. godinu vrijedi da žene u dobi od 58 godina imaju pravo na prijevremenu mirovinu ukoliko su ostvarile 33 godine staža. Do 2038. godine se očekuje rast dobne granice kao uvjeta za ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu na 62 godine, uz uvjet ostvarivanja 35 godina radnog staža (HZMO, 2022e).

2.4.3. Invalidska mirovina

Da bi korisnik ostvario pravo na invalidsku mirovinu mora zadovoljiti dva uvjeta, odnosno mora postojati djelomični ili potpuni gubitak radne sposobnosti kao i uvjet staža. Djelomični gubitak radne sposobnosti postoji kada je osiguranik, temeljem profesionalne rehabilitacije, osposobljen za rad na drugim radnim mjestima koji su prilagođeni njegovim dosadašnjim

poslovima. S druge strane, potpuni gubitak radne sposobnosti nastaje kada osiguranik, uz sve napore i rehabilitaciju, nije u mogućnosti obavljati poslove povezane s njegovim radnim mjestom (HZMO 2022e).

Ako osiguraniku navršeni mirovinski staž pokriva najmanje trećinu radnog vijeka, pravo na invalidsku mirovinu osiguranik stječe kada se ustanovi potpuni ili djelomični gubitak radne sposobnosti nastao zbog bolesti ili ozljede na radu. U slučaju da osobi bude potvrđen potpuni gubitak radne sposobnosti prije navršene 35. godine života, tada je kraći uvjet staža (HZMO 2022e).

2.4.4. Obiteljska mirovina

Ako je osiguranik preminuo, a ostvario je minimalno 5 godina radnog staža (10 godina mirovinskog staža), ostvario pravo na neku od prethodno navedenih vrsta imovine ili je bio korisnik prava na profesionalnu rehabilitaciju, tada njegovi nasljednici ostvaruju pravo na obiteljsku mirovinu (HZMO, 2018b). Pritom obiteljsku mirovinu mogu ostvariti braćni/izvanbraćni drug, roditelji, djeca te ostale osobe koje je osiguranik uzdržavao uz ostvarivanje ostalih Zakonom propisanih uvjeta za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu (HZMO, 2022f).

Dijete stječe pravo na obiteljsku mirovinu nakon smrti jednog ili oba roditelja. Ukoliko dijete bude bez oba roditelja, tada ima pravo na dvije obiteljske mirovine i to (HZMO, 2022f):

- „ako je u trenutku smrti roditelja mlađe od 15 godina, to pravo može koristiti do 18. godine u razdobljima kada nije zaposleno
- ako je nastupio potpuni gubitak radne sposobnosti do dobi do koje se djeci osigurava pravo na obiteljsku mirovinu, za sve vrijeme dok traje potpuni gubitak radne sposobnosti.
- ako je u trenutku smrti osiguranika dijete na redovitom školovanju ili započne takvo školovanje nakon smrti osiguranika. Pravo pripada djeci do kraja redovitog školovanja, ali najduže do navršene 26. godine života. Ako je redovito školovanje prekinuto zbog bolesti, dijete ima pravo na obiteljsku mirovinu i za vrijeme bolesti do navršene 26. godine života kao i nakon tih godina, ali najviše onoliko vremena koliko je zbog bolesti izgubljeno za redovito školovanje, ako je ono nastavljeno prije navršenih 26 godina života.“

3. TEMELJNI POKAZATELJI MIROVINSKOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

S ciljem prikazivanja mirovinskog sustava u RH, potrebno je osvrnuti se na provedene mirovinske reforme, s posebnim naglaskom na pokušaje Vlade RH da produži radni vijek građana RH te na najavljene izmjene Zakona o radu kojim bi se omogućio rad do 68. godine osobama koje to žele. Ujedno, potrebno je prikazati i visinu mirovina prema različitim skupinama, s posebnim osvrtom na starosne mirovine. Kako je u prethodnom dijelu rada stavljen naglasak na navede promjene vezane uz dobne granice, ali i mirovinske sustave osiguranja, u ovom dijelu rada će se navedeno samo spomenuti te se neće detaljno obrađivati.

3.1. Mirovinske reforme

Mirovinski sustav RH ima za cilj (Šimid, 2011:1):

- „osigurati da starijim ljudima ne prijete siromaštvo te da mogu uživati standard života dostojnog čovjeka; da imaju udjela u gospodarskom blagostanju svoje zemlje i da u skladu s tim mogu aktivno sudjelovati u javnom, socijalnom i kulturnom životu
- omogućiti svim pojedincima pristup prikladnim mirovinskom modelima, javnim i/ili privatnim, koji omogućavaju ostvarivanje prava na mirovinu na način da i nakon umirovljenja zadrže, u razumnim okvirima, svoj životni standard; i
- promovirati međugeneracijsku i unutar generacijsku solidarnost.“

Da bi isto bilo ostvareno, bile su nužne mirovinske reforme. Prva mirovinska reforma je ona iz 1999. godine je prva reforma kojom se nastojalo reformirati mirovinski sustav. Tijekom 1998. i 1999. godine u RH je doneseno oko desetak zakona kojima bi se zaštitio mirovinski sustav, ali i koji bi korisnicima osigurao maksimalne primitke. Između ostalog, nastojalo se smanjiti priljev novih osiguranika, usporiti rast izdataka, jačati individualnu odgovornost građana, poticanje istih na štednju. Sve navedeno nastojalo se postići razdvajanjem mirovinskih sustava, odnosno nastojalo se napraviti ga višedijelnim gdje bi jedan dio bio privatiziran. Reforma je

provedena u dvije faze. U prvoj fazi se nastojalo racionalizirati tekuće mirovinske troškove, poznatije kao mala mirovinska reforma.

Obilježja te reforme jesu (Bejaković, 2011:6):

- „pooštreni kriteriji odlaska u mirovinu postupnim podizanjem dobi umirovljenja za muškarce na 65 i za žene na 60 godina
- promijenjena formula izračuna mirovina (umjesto 10 najboljih godina u obzir se uzima cijeli radni vijek)
- promijenjen način usklađivanja već ostvarenih mirovina (umjesto samo prema plaćama, primjenjuje se šestomjesečna indeksacija za polovicu zbroja stopa porasta troškova života i porasta plaća prema tzv. švicarskoj formuli)
- izmijenjena definicija invalidnosti, pa je zbog restriktivnijih kriterija
- smanjen broj novih invalidskih mirovina“

Druga faza se odnosila na podjelu mirovinskog stupa na tri dijela jesu (Bejaković, 2011:6.-7.):

- „Prvi stup obveznoga mirovinskog osiguranja zadržao je načelo tekuće raspodjele i međugeneracijske solidarnosti.
- Drugi (obvezni) stup temelji se na individualnoj kapitaliziranoj štednji dijela mirovinskih doprinosa.
- Treći stup mirovinskog sustava utemeljen je, kao i drugi, na kapitalnom financiranju, određenim doprinosima i osobnim štednim računima. Međutim, za razliku od drugog stupa, riječ je o dobrovoljnome mirovinskom osiguranju.“

“Prema podacima HZMO-a prosječna mirovina u svibnju 2022. godine iznosila je 3.048 kuna, a njezin udio u prosječnoj neto plaći 40,07%. Prosječna obiteljska mirovina u istom razdoblju iznosila je 2.458 kuna, a udio u prosječnoj neto plaći 32,32%, dok je prosječna najniža mirovina iznosila 2.010 kuna, a njezin udio u prosječnoj plaći 24,88%. Ako se uzmu u obzir podatci o prosječnoj starosnoj mirovini koja je u svibnju 2022. godine iznosila 3.310 kuna, razvidno je kako je potrebno povećati razinu adekvatnosti za posebno osjetljive kategorije korisnika obiteljske i najniže mirovine”(Mihaljević, 2022.)

Sve navedeno ima za posljedicu najavljenju mirovinska reforma koja bi trebala stupiti na snagu od siječnja 2023. godine izazvala je veliko zanimanje javnosti, kako korisnika mirovina tako i onih što će tek postati. Prvenstveno, najavljeno je povećanje iznosa mirovina za oko pola milijuna korisnika. Povećanje bi trebalo obuhvatiti nekoliko skupina korisnika:

- Prva skupina su korisnici obiteljskim mirovina, točnije njih oko 300 tisuća. Povećanje bi trebalo biti zabilježeno između 10 i 20 posto.
- Druga skupina su korisnici najnižih iznosa mirovina koji se, nakon 2008. i 2019. godine opet povećavaju i to u dva dijela. Prvo povećanje je planirano početkom 2023., a drugi početkom 2025. Navedeno povećanje je svega 3 posto. Uzevši u obzir da su iznosi minimalnih mirovina već Zakonom definirani te da su ova povećanja trajna, samim time postaju i sastavi dio povećanja mirovine koji se usklađuje s porastom potrošačkih cijena i porastom plaća dva puta godišnje.

Po prvi puta objavljeni su i uvjeti za nasljeđivanje dijela obiteljske mirovine uz zadržavanje vlastite. Oni su (Mihaljević, 2022.):

- „navršениh 65 godina života preživjelog partnera
- udovica/udovac mora biti jedini korisnik obiteljske mirovine i ispunjava propisane uvjete za stjecanje obiteljske mirovine prema dosadašnjem Zakonu o mirovinskom osiguranju ili drugom posebnom propisu o mirovinskom osiguranju
- ukupna svota mirovine iz obveznog mirovinskog osiguranja ne smije prijeći iznos od 80 aktualnih vrijednosti mirovine (AVM = 73,13) što u ovom trenutku iznosi 5.850,40 kuna“

3.2. Visina mirovina

Danas se u javnosti gotovo pa svakodnevno ističe kako su mirovine u RH preniske u odnosu na troškove života. U usporedbi s drugim državama članicama EU, u RH su plaće, a ujedno i mirovine značajno niže. Sve to izravno se održava na kvalitetu života umirovljenika u RH. Pandemija COVID-19 te rast cijena koji je posebice do izražaja došao tijekom 2022. godine imali su izražen negativan utjecaj na kupovnu moć umirovljenika, a posebice iz razloga što rast mirovina ne prati rast cijena (inflaciju). Iako Vlada RH poduzima brojne mjere kao što su

primjerice isplate različitih naknada za umirovljenike koji imaju najniže mirovine, to je i dalje nedovoljno kako bi se osigurao prikladan životni standard umirovljenika u RH.

Razredi svota netomirovina u kunama (kn)	I. SVEUKUPNO korisnici STAROSNE MIROVINE (zbroj II.+III.)								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 500,00	853	305,99	16 06 27	179	331,67	17 11 09	674	299,17	16 02 22
500,01 – 1000,00	4952	818,25	17 04 17	959	842,06	18 03 25	3993	812,53	17 01 29
1000,01 – 1500,00	38231	1.269,48	17 08 03	14356	1.284,59	17 11 13	23875	1.260,39	17 06 04
1500,01 – 2000,00	51605	1.761,17	22 09 03	17228	1.749,38	22 06 04	34377	1.767,08	22 10 18
2000,01 – 2500,00	48338	2.257,66	27 08 22	18335	2.260,66	28 03 14	30003	2.255,82	27 04 17
2500,01 – 3000,00	36566	2.746,88	32 08 05	14765	2.756,29	32 06 21	21801	2.740,51	32 09 04
3000,01 – 3500,00	56269	3.219,15	34 02 12	25593	3.232,60	33 03 18	30676	3.207,93	34 11 13
3500,01 – 4000,00	38523	3.747,27	36 04 24	18275	3.747,56	36 10 13	20248	3.747,01	36 00 00
4000,01 – 4500,00	36599	4.243,92	37 11 11	18488	4.245,77	38 05 01	18111	4.242,03	37 05 16
4500,01 – 5000,00	27634	4.736,22	39 05 01	13856	4.738,53	39 10 07	13778	4.733,89	39 00 02
5000,01 – 6000,00	30338	5.428,38	39 08 07	16942	5.443,13	40 02 11	13396	5.409,73	39 00 11
6000,01 – 7000,00	15175	6.457,45	39 05 25	9503	6.459,59	39 11 18	5672	6.453,85	38 08 09
7000,01 – 8000,00	6342	7.448,68	39 05 11	4158	7.454,02	39 08 16	2184	7.438,50	38 11 14
veće od 8000,00	8362	9.619,65	41 02 08	5724	9.714,20	41 05 23	2638	9.414,52	40 06 26
UKUPNO	399787	3.390,21	31 08 29	178361	3.740,53	33 02 02	221426	3.108,01	30 07 06

Slika 4: Korisnici starosne mirovine (bez međunarodnih ugovora)

Izvor: HZZO (2022d.): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str. 76

Na slici 4 prikazana je distribucija visine mirovina u RH za korisnike starosne mirovine, bez međunarodnih ugovora te mirovina koje se odnose na DVO, HVO i ZOHBDR. Ujedno, istaknut je i ukupni staž za pojedinu kategoriju osiguranika. Moguće je istaknuti kako glavnina umirovljenika ima mirovine u iznosu od 1.000,00 do 6.000,00 kuna. Pritom je najbrojnija skupina umirovljenika koji imaju mirovine od 3.000,01 do 3.500,00 kuna te je ujedno riječ o osobama sa oko 34 godine radnog staža. Ono što je zabrinjavajuće je sama činjenica da je prosječna starosna mirovina u RH 3.390,21 kn za prosječno 31 godinu staža, što svakako demotivira mlade da rade u RH te uplaćuju u mirovinski sustav. Uočljivo je i kako je prosječna mirovina muškaraca viša u odnosu na prosječnu mirovinu žena, što dodatno ističe činjenicu kako su umirovljenice danas posebno ugrožena skupina u RH

Posebice je zabrinjavajuća činjenica kako više mirovine imaju umirovljenici koji su pravo na mirovinu ostvarili prije kraja 1998. godine. Odnosno, prosječna starosna mirovina sa prosječno 30 godina radnog staža iznosi 3.228,70 kuna. S druge strane, umirovljenici koji su pravo na mirovinu ostvarili nakon 1999. godine za prosječno 33 godine radnog staža imaju starosnu

mirovinu u prosječnom iznosu od 2.818,87 kuna. Ovo ukazuje na činjenicu kako su umirovljenici danas u sve nepovoljnijem položaju te kako pojedinci moraju veći broj godina raditi kako bi ostvarili pravo na mirovinu koja je jednaka ili veća mirovini umirovljenika koji su ostvarili pravo na istu prije 1999. godine.

Razredi svota netomirovina u kunama (kn)	I. SVEUKUPNO korisnici STAROSNE MIROVINE (zbroj II.+III.)								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 500,00	853	305,99	16 06 27	179	331,67	17 11 09	674	299,17	16 02 22
500,01 – 1000,00	4952	818,25	17 04 17	959	842,06	18 03 25	3993	812,53	17 01 29
1000,01 – 1500,00	38231	1.269,48	17 08 03	14356	1.284,59	17 11 13	23875	1.260,39	17 06 04
1500,01 – 2000,00	51605	1.761,17	22 09 03	17228	1.749,38	22 06 04	34377	1.767,08	22 10 18
2000,01 – 2500,00	48338	2.257,66	27 08 22	18335	2.260,66	28 03 14	30003	2.255,82	27 04 17
2500,01 – 3000,00	36566	2.746,88	32 08 05	14765	2.756,29	32 06 21	21801	2.740,51	32 09 04
3000,01 – 3500,00	56269	3.219,15	34 02 12	25593	3.232,60	33 03 18	30676	3.207,93	34 11 13
3500,01 – 4000,00	38523	3.747,27	36 04 24	18275	3.747,56	36 10 13	20248	3.747,01	36 00 00
4000,01 – 4500,00	36599	4.243,92	37 11 11	18488	4.245,77	38 05 01	18111	4.242,03	37 05 16
4500,01 – 5000,00	27634	4.736,22	39 05 01	13856	4.738,53	39 10 07	13778	4.733,89	39 00 02
5000,01 – 6000,00	30338	5.428,38	39 08 07	16942	5.443,13	40 02 11	13396	5.409,73	39 00 11
6000,01 – 7000,00	15175	6.457,45	39 05 25	9503	6.459,59	39 11 18	5672	6.453,85	38 08 09
7000,01 – 8000,00	6342	7.448,68	39 05 11	4158	7.454,02	39 08 16	2184	7.438,50	38 11 14
veće od 8000,00	8362	9.619,65	41 02 08	5724	9.714,20	41 05 23	2638	9.414,52	40 06 26
UKUPNO	399787	3.390,21	31 08 29	178361	3.740,53	33 02 02	221426	3.108,01	30 07 06

Slika 5: Visina mirovine korisnika starosne mirovine (bez međunarodnih ugovora)

Izvor: HZZO (2022d.): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str. 76

Na slici 5 prikazana je distribucija visine mirovina u RH za korisnike starosne mirovine, bez međunarodnih ugovora te mirovina koje se odnose na DVO, HVO i ZOHBDR. Ujedno, istaknut je i ukupni staž za pojedinu kategoriju osiguranika. Moguće je istaknuti kako glavnina umirovljenika ima mirovine u iznosu od 1.000,00 do 6.000,00 kuna. Pritom je najbrojnija skupina umirovljenika koji imaju mirovine od 3.000,01 do 3.500,00 kuna te je ujedno riječ o osobama sa oko 34 godine radnog staža. Moguće je istaknuti činjenicu kako je veći broj žena koje su korisnice starosne mirovine, u odnosu na broj muškaraca, a što je svakako moguće povezati s činjenicom kako žene duže žive te kako su žene mogle koristiti pravo na odlazak u mirovinu sa manje godina starosti u odnosu na muškarce.

Ono što je zabrinjavajuće je sama činjenica da je prosječna starosna mirovina u RH 3.390,21 kn za prosječno 31 godinu staža, što svakako demotivira mlade da rade u RH te uplaćuju u mirovinski sustav. Uočljivo je i kako je prosječna mirovina muškaraca viša u odnosu na

prosječnu mirovinu žena, što dodatno ističe činjenicu kako su umirovljenice danas posebno ugrožena skupina u RH.

Razredi svota netomirovina u kunama (kn)	I. SVEUKUPNO korisnici INVALIDSKE MIROVINE (zbroj II.+III.)								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 500,00	1399	346,91	13 00 17	869	348,01	12 08 18	530	345,11	13 07 08
500,01 – 1000,00	3165	816,13	12 11 15	1822	804,21	13 03 16	1343	832,31	12 05 24
1000,01 – 1500,00	9900	1.287,02	14 00 22	5092	1.282,04	14 02 06	4808	1.292,30	13 11 11
1500,01 – 2000,00	23962	1.783,82	19 09 07	10960	1.779,03	19 04 00	13002	1.787,87	20 01 13
2000,01 – 2500,00	23645	2.254,51	23 05 22	13618	2.280,44	23 00 05	10027	2.219,31	24 01 04
2500,01 – 3000,00	12924	2.709,56	25 09 04	9827	2.707,81	25 04 28	3097	2.715,14	26 10 08
3000,01 – 3500,00	11157	3.197,76	25 05 27	9850	3.198,46	25 06 19	1307	3.192,46	25 00 19
3500,01 – 4000,00	3714	3.725,04	28 02 26	3143	3.723,29	28 07 15	571	3.734,63	26 03 05
4000,01 – 4500,00	1770	4.224,52	29 03 04	1487	4.223,30	29 07 19	283	4.230,95	27 03 25
4500,01 – 5000,00	739	4.720,34	29 09 27	642	4.718,91	30 02 13	97	4.729,79	27 04 29
5000,01 – 6000,00	657	5.422,73	29 03 00	563	5.417,82	29 09 04	94	5.452,14	26 03 20
6000,01 – 7000,00	290	6.454,70	28 09 03	228	6.472,92	29 01 09	62	6.387,68	27 05 06
7000,01 – 8000,00	94	7.411,48	29 04 03	76	7.409,17	29 07 26	18	7.421,25	28 00 18
više od 8000,00	55	9.073,94	29 00 20	47	9.187,55	29 09 18	8	8.406,46	24 08 28
UKUPNO	93471	2.289,36	21 11 14	58224	2.464,56	22 06 09	35247	1.999,95	21 00 00

Slika 6: Visina mirovine korisnika invalidske mirovine (bez međunarodnih ugovora)

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022d.): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str. 88

Na slici 6 prikazana je distribucija visine mirovina za korisnike invalidske mirovine u RH. Vidljivo je kako glavnina umirovljenika koji su ostvarili pravo na invalidsku mirovinu ima mirovine u iznosu od 1.000,01 do 3.500,00 kuna, a što je značajno niži iznos u odnosu na korisnike starosnih mirovina. Korisnici invalidskih mirovina su u značajno nepovoljnijem položaju budući da je prosječna visina invalidske mirovine za gotovo 22 godine staža 2.289,36 kuna. Ono što je poražavajuće je sama činjenica kako žene za 21 godinu radnog staža u prosjeku imaju 1.999,95 kuna invalidske mirovine, dok muškarci za prosječno 22 godine i 6 mjeseci staža imaju 2.464,56 kuna mirovine. Ovo je svakako izravna posljedica činjenice kako su žene godinama bile slabije plaćene, pa čak i u odnosu na svoje radne kolege muškarce koji obavljaju iste radne zadatke kao žene.

Razredi svota netomirovina u kunama (kn)	I. SVEUKUPNO korisnici OBITELJSKE MIROVINE (zbroj II.+III.)								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	3	4	6	7	8	9		
do 500,00	542	328,19	17 05 21	53	321,17	15 02 13	489	328,95	17 08 22
500,01 – 1000,00	7712	821,85	15 00 18	724	801,97	14 06 20	6988	823,91	15 01 07
1000,01 – 1500,00	28825	1.238,48	17 03 23	3346	1.246,10	15 01 23	25479	1.237,48	17 07 07
1500,01 – 2000,00	27718	1.751,84	26 08 12	2820	1.733,65	23 08 18	24898	1.753,90	27 00 10
2000,01 – 2500,00	42767	2.261,23	28 08 04	2986	2.240,32	26 00 11	39781	2.262,80	28 10 16
2500,01 – 3000,00	27769	2.732,40	33 02 02	1549	2.719,29	29 11 20	26220	2.733,17	33 04 13
3000,01 – 3500,00	17584	3.231,24	35 07 19	832	3.217,91	33 01 26	16752	3.231,91	35 09 05
3500,01 – 4000,00	9925	3.726,03	36 04 21	478	3.722,72	33 11 15	9447	3.726,19	36 06 07
4000,01 – 4500,00	7029	4.231,90	36 08 05	334	4.226,40	33 02 00	6695	4.232,18	36 10 08
4500,01 – 5000,00	3615	4.729,64	37 00 15	163	4.737,30	35 04 18	3452	4.729,28	37 01 13
5000,01 – 6000,00	3870	5.430,75	37 07 02	192	5.418,76	33 10 16	3678	5.431,37	37 09 08
6000,01 – 7000,00	1837	6.417,90	38 02 23	85	6.494,71	34 11 24	1752	6.414,17	38 04 21
7000,01 – 8000,00	465	7.435,26	41 02 02	31	7.390,57	37 00 24	434	7.438,45	41 05 18
veće od 8000,00	253	9.293,63	41 09 04	13	9.439,01	36 07 20	240	9.285,76	42 00 11
UKUPNO	179911	2.460,18	28 05 16	13606	2.141,89	23 09 25	166305	2.486,22	28 10 06

Slika 7: Visina mirovina korisnika obiteljske mirovine (bez međunarodnih ugovora)

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022d.): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str. 90

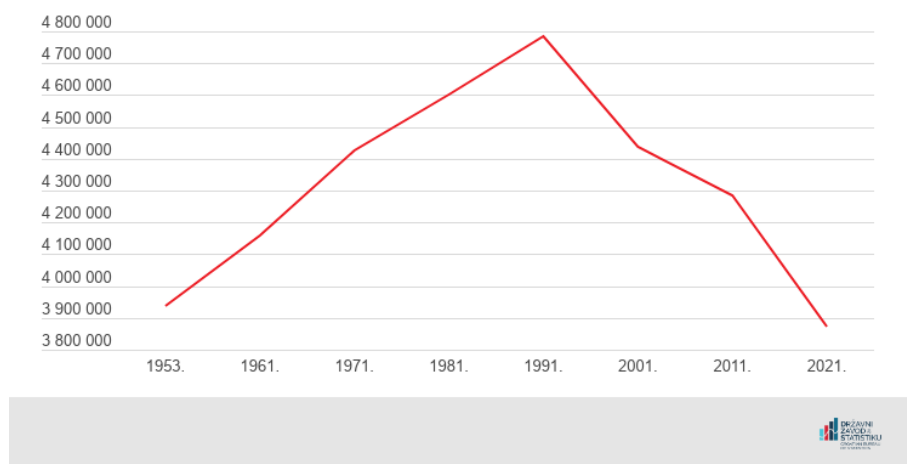
Na slici 7 prikazana je visina mirovina korisnika obiteljske mirovine u RH. Kao i u slučaju invalidskih mirovina, ističe se kako glavnina umirovljenika koji su korisnici obiteljskih mirovina ostvaruju pravo na mirovine u iznosu od 1.000,01 do 3.500,00 kuna. Ističe se i sama činjenica kako su korisnici obiteljskih mirovina ponajprije žene, a koje su većinom pravo na obiteljsku mirovinu ostvarile nakon smrti supružnika, zbog čega se ona isplaćuje u umanjenom iznosu. Prosječna vrijednost obiteljske mirovine za 28 godina staža je 2.460,18 kn. U ovom slučaju muškarci ostvaruju pravo na obiteljske mirovine u prosječnom iznosu od 2.141,89 kuna, dok žene ostvaruju pravo na obiteljske mirovine u iznosu od 2.486,22 kuna. Ovo je svakako ponovo moguće povezati s činjenicom kako su žene slabije plaćene te kako ostvaruju pravo na mirovine u nižem iznosu.

4. ODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Stabilnost i održivost mirovinskog sustava neophodna je kako bi brojnim ljudima u starijoj životnoj dobi nesmetano osiguralo isplatu naknade koja im predstavlja glavni izvor prihoda za pokriće troškova života. Jedan od najvažnijih problema povezanih s financiranjem i održivosti mirovinskog sustava je demografska struktura stanovništva koja će bit objašnjena u nastavku rada. Produženje životnog vijeka, kao rezultat boljih društveno gospodarskih uvjeta, ali i bolje i kvalitetnije medicinske skrbi, nažalost, loše utječe na stabilnost mirovinskog sustava. Drugi čimbenik koji negativno utječe na stabilnost mirovinskog sustava su sve češće ostvarene prijevremen mirovine. Odljev mladog stanovništva u druge države utječe na smanjenje radne snage, a samim time i negativno na održivost mirovinskog sustava. Kako bi se istražio demografski utjecaj na održivost mirovinskog sustava, na samom početku poglavlja prikazat će se prihodi i rashodi HZMO-a, udio istog u bruto domaćem proizvodu, ali i struktura korisnika mirovine i osiguranika, odnosno odnos broja zaposlenika i umirovljenika.

4.1. Demografsko obilježje stanovništva Republike Hrvatske

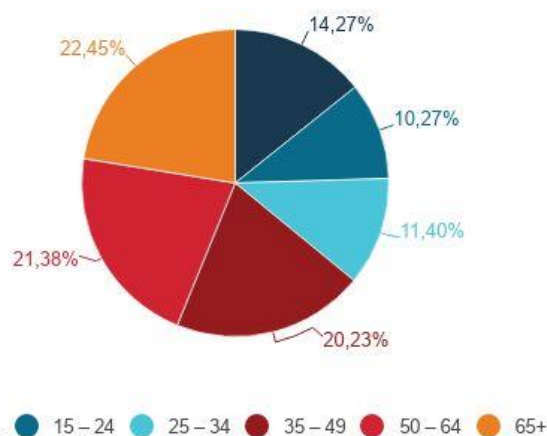
Prije nego što započnemo s analizom broja korisnika mirovine i osiguranika, potrebno je prikazati demografsko obilježje stanovništva RH, odnosno njihovo kretanje.

Grafikon 1: Popis stanovništva u Republici Hrvatskoj

Izvor: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> 25.09.2022.

Grafikonom 1 prikazan je konačni popis stanovnika RH. Iz navedenog grafikona vidljivo je kako je 1991. zabilježen značajni porast broja stanovnika. Od tada, isti je u drastičnom padu. Prema Popisu 2021., Republika Hrvatska ima 3.871.833 stanovnika, od čega 1.865.129 muškaraca (48,17%) i 2 006 704 žene (51,83%). 2011. godine ukupan broj stanovništva bio je 4.284.889 . U odnosu na Popis 2011., broj stanovnika smanjio se za 413.056 osoba ili 9,64%. Još više poražavajuća činjenica je da je prema Popisu 2001. bilo zabilježeno 4.437.460 stanovništva. U vremenskom periodu od 20 godina, broj stanovnika RH smanjio se za 565.627. Na koji način je utjecalo smanjenje broja stanovnika na omjer korisnika i osiguranika, prikazat će se kretanjem broja stanovnika po dobi.

Grafikon 2: Stanovništvo prema starosti, Popis 2021.

Izvor: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> 25.09.2022.

Grafikonom 2 prikazana je dobna struktura stanovništva. Prema zadnjem popisu stanovništva, najviše stanovništva je u dobi stariji od 65 godina, njih 22,45% . Stanovnika u dobi od 50 do 64 godine je 21,38%. Iz navedenog grafikona vidljivo je kako prevladava starije stanovništvo. Broj stanovništva u dobi od 25 do 34 godine je 11,40%, dok je broj stanovnika u dobi od 35 do 49 godina 20,23%. Uzevši u obzir da je sve manje radno aktivnog stanovništva, pitanje sigurnosti, stabilnosti i održivosti mirovinskog sustava se dovodi u pitanje.

Tablica 5: Stanovništvo po dobi u 2011. i 2021.

Dob	2011.	2021.
0-14	15,23%	14,27%
15-24	11,81%	10,27%
25-34	19,73%	11,40%
35-49	20,52%	20,23%
50-64	21,12%	21,38%
65+	11,60%	22,45%
Ukupno:	100,00%	100,00%

Izvor: obrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Tablicom 5 prikazana je dobna struktura stanovništva prema zadnja dva popisa provedena u RH. Iz navedene tablice vidljivo je kako je najviše porastao broj osoba starijih od 65 godina, i to gotovo za 100 posto. Uzevši u obzir da su navedene osobe korisnici mirovinskog osiguranja, ovaj podatak dosta utječe na održivost istog. Također, poražavajući podatak je povezan i sa osobama u dobi od 25 do 34 godine. Ovaj broj se smanjio za malo više od 8 postotnih poena. Proučavajući podatke za radno sposobno stanovništvo, može se zaključiti kako je broj osoba u dobi od 35 do 64 ostao gotovo pa jednak. Uzevši u obzir da je sve manje mlađeg stanovništva u RH, a nažalost starijeg sve više, postavlja se pitanje koliko je mirovinski sustav na ovaj način održiv te kako će sljedeća reforma utjecati na održivost istog. Hoće li navedena reforma stvoriti dodatni otpor prema mlađem stanovništvu koje je sklonije iseljavanju, hoće li starije stanovništvo odlaziti u prijevremenu mirovinu ili radi zdravstvenog stanja otvarati bolovanje i na taj način biti na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, jedna su od pitanja na koja ćemo dobiti odgovor u bliskoj budućnosti. Prema trenutnim podacima, sve je izglednije kako mirovinski sustav nije održiv.

4.2. Odnos korisnika mirovine i osiguranika

Kao što je već navedeno, kako bi mirovinski sustav bio što stabilniji, potrebno je da odnos umirovljenika, odnosno korisnika mirovine i osiguranika bude što veći. Proučavajući razvoj mirovinskog sustava u RH, može se zaključiti kako je prije gotovo 40 godina omjer osiguranika i korisnika mirovine bio 9:1. Danas je taj omjer poražavajući, gotovo 1:1.

Temeljem podataka HZMO, koji su objavljeni u „Izvešću o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2021.“, na dan 31.12.2021. godine evidentirano je 1.571.672 osiguranika i 1.232.601 korisnika mirovine. Omjer osiguranika i korisnika mirovina je vrlo nepovoljan te isti iznosi 1,28:1.

Tijekom posljednjih godina, a posebice od trenutka pristupanja članstvu EU, u RH dolazi do izraženog pada broja osiguranika u RH. Ujedno, do pada broja osiguranika dolazi i uslijed starenja stanovništva RH, što će u budućnosti posebice doći do izražaja te negativno utjecati na cijeli mirovinski sustav s posebnom naglaskom na mogućnost isplate mirovina postojećim i budućim umirovljenicima.

Vrste mirovina	Bez međunarodnih ugovora						Razlika u broju korisnika
	za lipanj 2022. (isplata u srpnju 2022.)			za srpanj 2022. (isplata u kolovozu 2022.)			
	Broj korisnika	Prosječna netomirovina u kunama (kn)	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna netomirovina u kunama (kn)	Prosječan staž	
0	2	3	4	5	6	7 (kol.4 - kol.1)	
Starosna	399784	3.390,81	31 08 27	399787	3.390,21	31 08 29	3
Starosna mirovina za dugogodišnjeg osiguranika - čl. 35.	40219	4.026,87	42 05 25	40596	4.024,12	42 05 25	377
Starosna mirovina prevedena iz invalidske	67815	2.891,93	24 06 00	67696	2.890,12	24 05 29	-119
Ukupno starosna	507818	3.374,57	31 07 13	508079	3.374,22	31 07 18	261
Prijevremena starosna	170952	3.127,58	35 10 13	171121	3.127,41	35 10 14	169
Prijevremena starosna mirovina zbog stečaja poslodavca - čl. 36.	365	3.110,12	35 08 04	368	3.113,30	35 08 16	3
Sveukupno starosna	679135	3.312,25	32 08 09	679568	3.311,93	32 08 13	433
Invalidska	93866	2.289,46	21 11 14	93471	2.289,36	21 11 14	-395
Obiteljska	180118	2.460,75	28 05 15	179911	2.460,18	28 05 16	-207
UKUPNO korisnika koji su pravo na mirovinu ostvarili prema Zakonu o mirovinskom osiguranju <small>(u broj korisnika mirovina nisu uključeni korisnici mirovina DVO, ZOHBDR i HVO)</small>	953119	3.050,61	30 10 04	952950	3.050,83	30 10 09	-169
Korisnici starosne mirovina prema ZOMO s mirovinskim stažem od 40 i više godina	85815	4.998,68	42 10 15	86045	4.998,66	42 10 20	230
Korisnici ukupne mirovina prema ZOMO s mirovinskim stažem od 40 i više godina	174806	4.393,14	42 04 16	175493	4.391,90	42 04 18	687
Korisnici najniže mirovina kojima je mirovina određena prema ZOMO	237704	2.011,53	27 02 26	238002	2.012,15	27 03 01	298

Slika 8: Ukupan broj korisnika mirovina (bez međunarodnih ugovora)

Izvor: HZZO (2022d.): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str. 69

Na slici 8 prikazan je ukupan broj osiguranika kojima se isplaćuju mirovine u RH. Vidljivo je kako gotovo milijun osoba u RH ima pravo na mirovinu, a pritom najbrojniju skupinu čine osobe koje su ostvarile pravo na starosnu mirovinu te u prosjeku imaju 31 godinu radnog staža. Iako na prvi pogled djeluje kako su pravo na prijevremenu mirovinu koristile osobe s manje radnog staža, činjenica kako ova skupina osoba ima prosječno 35 godina radnog staža ističe činjenicu kako je riječ o dugogodišnjim osiguranicima, a koji su iskoristili mogućnost prijevremenog odlaska u mirovinu temeljem godina radnog staža i/ili temeljem godina starosti. Uočljivo je i kako postoji veći broj korisnika obiteljske mirovina, a koji imaju prosječno 28

godina radnog staža, a iz čega proizlazi činjenica da je riječ o osobama koje su naslijedile mirovine supružnika.

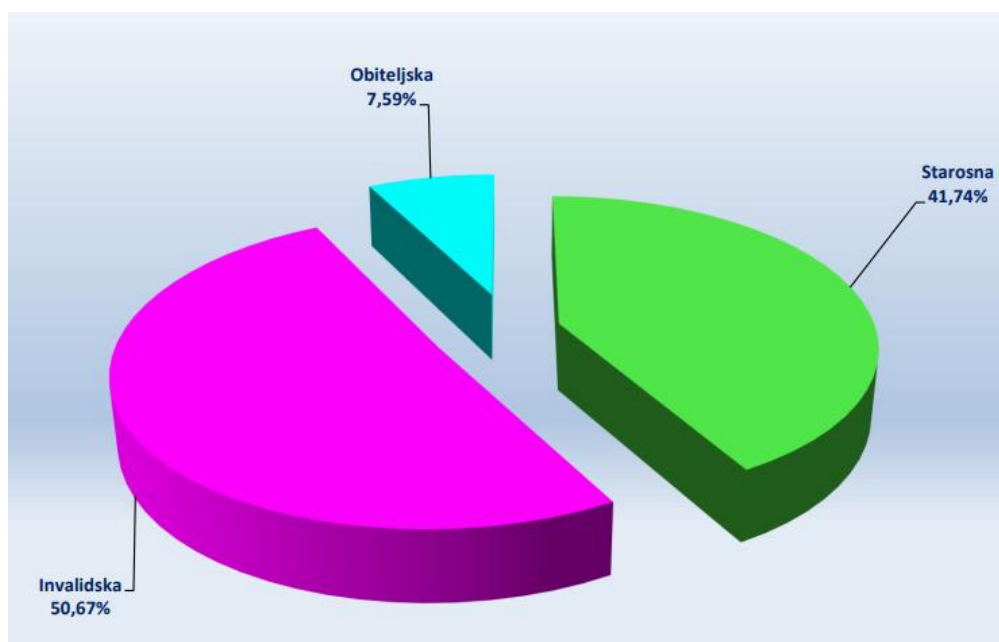
Tablica 6: Odnos osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju od 2006. do 2021.

Godina	Broj osiguranika	Broj korisnika mirovine	Omjer
2006.	1.538.170	1.100.086	1,40:1
2007.	1.579.463	1.121.540	1,41:1
2008.	1.604.848	1.148.290	1,40:1
2009.	1.530.233	1.173.814	1,30:1
2010.	1.475.363	1.200.386	1,23:1
2011.	1.468.133	1.213.121	1,21:1
2012.	1.432.740	1.217.692	1,18:1
2013.	1.400.631	1.190.815	1,18:1
2014.	1.397.400	1.223.738	1,14:1
2015.	1.413.637	1.228.020	1,15:1
2016.	1.440.188	1.233.375	1,17:1
2017.	1.475.044	1.232.651	1,20:1
2018.	1.506.912	1.236.258	1,22:1
2019.	1.545.192	1.241.111	1,25:1
2020.	1.536.300	1.241.085	1,24:1
2021.	1.571.672	1.232.601	1,28:1

Izvor: HZMO (2022.f), Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, str.9

Tablicom 6 prikazan je broj osiguranika i korisnika mirovine u periodu od 2006. do 2021. Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje vidljivo je kako je od 2006. pa do 2017. godine zabilježeno smanjenje navedenog omjera, odnosno sve je više korisnika mirovine, a sve manje osiguranika. U 2017. godini zabilježen je blagi porast navedenog omjera, odnosno za 0,3 %. Slična kretanja bila su i u preostalim godinama. Broj korisnika mirovina i osiguranika u 2019. i 2020. je gotovo pa identičan. Kako bi mirovinski sustav bio što stabilniji, potrebno je djelovanje Vlade RH na više smjerova. Prema zadnjom mirovinskom reformom, koja će stupiti na snagu sljedeću godinu, donesen je novi rok za ostvarenje prava na starosnu mirovinu. Od 01. siječnja 2030. godine izjednačavaju uvjeti za stjecanje uvjeta na starosnu mirovinu za oba spola. Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, pravo na starosnu mirovinu u razdoblju do 31.12.2030. godine ima osiguranik kada navrší 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža. Za razdoblje od 2031. do 2037. godine uvjet godine života povećava se svake

godine za tri mjeseca. Od 01.01.2038. godine pravo na starosnu mirovinu imao osiguranik sa 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža, bez obzira na spol. Pravo pitanje je koliko će ove mjere biti održive. Određeni poslovi imaju teže radne uvjete i pravo pitanje je koliko zapravo će radnici biti sposobno produktivno odraditi svoje zadatke ili će ipak pronalaziti drugo rješenje dok ne ostvare pravo na starosnu mirovinu. Drugi smjer na kojem Vlada RH mora djelovati su aktivne mjere zapošljavanja kao i poticanje samozapošljavanja, ali i pronaći pravi način da se pojedinci iz inozemstva vrate u RH.

Grafikon 3: Struktura korisnika mirovina u srpnju 2022. godini

Izvor: HZMO (2022d.), Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str.127.

Grafikonom 3 prikazana je struktura korisnika mirovina u srpnju 2022. godine, odnosno mirovine koje se isplaćuju u kolovozu. Iz navedenog grafikona vidljivo je kako najmanji broj korisnika obiteljske mirovine, njih tek 7,59%. Broj korisnika invalidske mirovine je najveći, njih 50,67%. Od ukupne strukture korisnika mirovine, njih 41,74 % su korisnici starosne mirovine.

Proučavajući izvještaje o radu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje može se zaključiti kako je u razdoblju od 2005. pa do 2010. povećan broj korisnika mirovina zbog gospodarske krize i povećane nezaposlenosti. Potrebno je napomenuti kako se broj novih korisnika povećao i nakon donošenja strožih odredbi koje se odnose na prijevremenu starosnu mirovinu. Nakon

2010, godine ovaj trend je polako zaustavljen, iako trenutno u mirovinu odlazi najbrojnija generacija, odnosno ona rođena u prvom desetljeću nakon II. Svjetskog rata.

Tablica 7: Broj korisnika mirovine u promatranom razdoblju

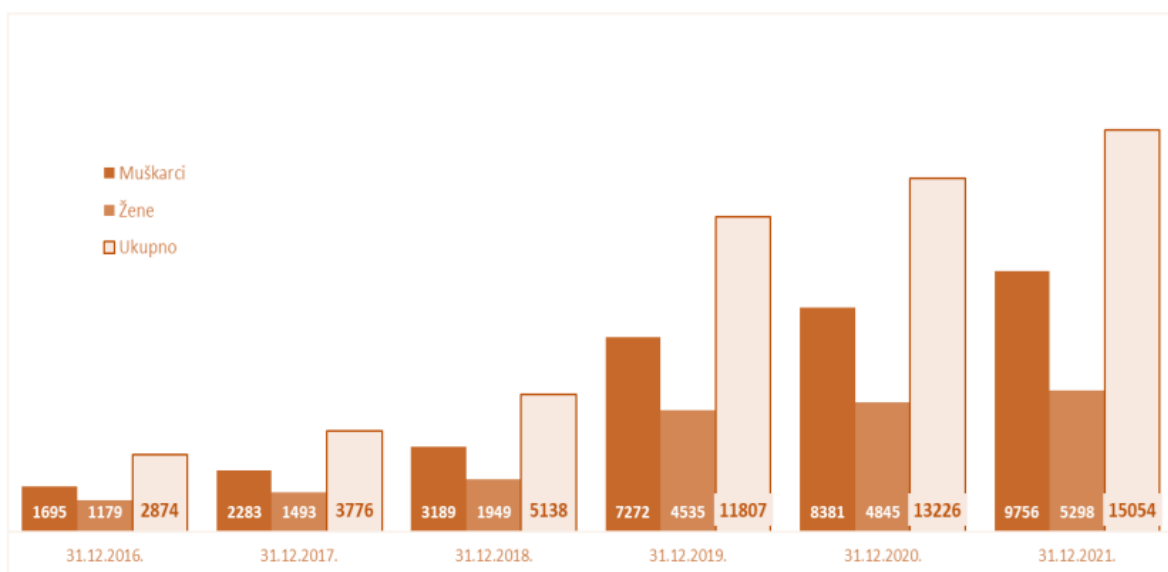
Broj korisnika mirovine	Starosne i prijevremene	Invalidske	Obiteljske
2017.	34.527	3.005	11.102
2018.	37.668	2.911	10.496
2019.	37.102	2.454	10.664
2020.	37.385	2.133	10.490
2021.	36.797	2.319	12.167
UKUPNO	183.479	12.822	54.919
Postotak	73,04%	5,10%	21,86%

Izvor: obrada autorice prema statističkim podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

Tablicom 7 prikazan je broj korisnika mirovine i njihova struktura, odnosno korisnici starosne i prijevremene imovine, invalidske i korisnici obiteljske mirovine. Ukoliko uspoređujemo podatke s prethodnog grafa vidljivo je kako se ovi podaci razlikuju. Za razliku od srpnja 2022. godine, najveći broj korisnika mirovine u promatranom razdoblju su korisnici prijevremene i starosne mirovine. Korisnici invalidske mirovine su najmanje zastupljeni, dapače, broj korisnika invalidske mirovine je u laganom padu. Broj korisnika obiteljske mirovine je porastao. Dok ne dobijemo službene statističke podatke za 2022. godinu nećemo moći sa sigurnošću reći što je uzrok ovako velikom odstupanju.

Kada je riječ o korisnicima mirovina, zanimljiv podatak je istražiti i činjenicu koliko korisnika mirovina je i dalje u radnom odnosu. Prema trenutnim zakonima, korisnici mirovina i dalje mogu raditi ali najviše polovicu radnog vremena.

Grafikonom 4 prikazani su korisnici starosne, prijevremene te obiteljske mirovine koji su zaposleni do polovice punog radnog vremena u periodu od 2016. do 2021. godine.

Grafikon 4: Korisnici starosne, prijevremene te obiteljske mirovine koji rade do polovice punog radnog vremena

Izvor: HZMO (2022.g), Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2021. godinu, Zagreb, str. 12

Navedenim grafikonom vidljivo je kako je veći omjer muškaraca koji i nakon umirovljenja rade na polovicu punog radnog vremena. Broj osoba koje rade nakon umirovljenja je u konstantom porastu. U 2016. godini ukupno je radilo 2.874 osobe, a u 2021. njih čak 15.504.

Tablica 8: Osiguranici prema dobnim skupinama, srpanj 2022.

Red. br.	Dobne skupine	Muškarci		Žene		Ukupno	
		Broj osiguranika	Udio (u %)	Broj osiguranika	Udio (u %)	Broj osiguranika	Udio (u %)
0	1	2	3	4	5	6	7
1.	15-19	11844	1,36	6558	0,85	18402	1,12
2.	20-24	62119	7,12	40575	5,25	102694	6,24
3.	25-29	97320	11,15	81064	10,48	178384	10,84
4.	30-34	105546	12,10	91790	11,87	197336	11,99
5.	35-39	116616	13,36	104495	13,51	221111	13,44
6.	40-44	120777	13,84	111127	14,37	231904	14,09
7.	45-49	109229	12,52	104369	13,50	213598	12,98
8.	50-54	92254	10,57	95003	12,29	187257	11,38
9.	55-59	86515	9,91	85753	11,09	172268	10,47
10.	60-64	53720	6,16	44179	5,71	97899	5,95
11.	65 i više	16631	1,91	8266	1,07	24897	1,51
12.	Nepoznato	0	0,00	0	0,00	0	0,00
UKUPNO		872571	100,00	773179	100,00	1645750	100,00

Izvor: HZMO (2022d.), Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb, str.20.

Osim ukupnog broja korisnika mirovina, potrebno je analizirati i broj osiguranika koji su prikazani tablicom 8. Kao što je ranije rečeno, omjer korisnika mirovine i osiguranika nije idealan. Kada se proučava broj osiguranika vidljivo je kako je najveći broj osoba u dobi od 40 do 44 godine, bez obzira na spol. Najmanje osiguranika su maloljetne osobe. Uzevši u obzir da tek nekolicina osoba nakon završene trogodišnje srednje škole započinje radni vijek, ovaj podatak je očekivan.

4.2. Prihodi i rashodi HZMO-a

Ostvarivanje prihoda mirovinskog sustava je moguće na dva načina. Prvi način je temeljem sustava generacijske solidarnosti, a drugi način je temeljem osobne pojedinačne namjenske štednje za buduću mirovinu. U RH su zastupljena oba modela. Prvi stup mirovinskog osiguranja je koncipiran prema prvom modelu, dok su drugi i treći stup mirovinskog osiguranja koncipirani prema drugom modelu (Zuber, 2011:32). Pritom se hrvatski mirovinski sustav ponajprije financira iz državnog proračuna, ali i dugoročnim zajmovima i sl.

Jedan od problema prilikom isplaćivanja naknada umirovljenicima smatra se i isplata mirovina osobama koje su uplaćivale doprinose po smanjenim iznosima, a ostvarile pravo na puno veće mirovine. Hrvatski mirovinski sustav dugoročno je neodrživ, budući da je trenutni odnos broja umirovljenika prema broju zaposlenika 1:1,28 što znači da trenutni zaposlenici ni približno ne uplaćuju u sustav mirovinskog osiguranja dovoljno da bi se osigurala sredstva za isplatu trenutnih mirovina.

Mirovinsko osiguranje financira se (HZMO, 2022g:64):

- Prihodima od doprinosa uplaćenima u prvi stup mirovinskog osiguranja, odnosno za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (55,69% od ukupnih iznosa prihoda);
- Općim prihodima i primitcima iz proračuna (44,25% od ukupnih prihoda zavoda) kojima se financira isplata mirovina te doplatak za djecu;
- Vlastitim i ostalim prihodima (0,01% od ukupnog iznosa prihoda);
- Tekuće i kapitalne pomoći institucija i tijela EU (0,01% od ukupnih iznosa prihoda) te
- Prihodi od prodaje ili zamjene nefinancijske imovine i naknade s naslova osiguranja (0,02% od ukupnih prihoda zavoda)

Rashodi zavoda za mirovinsko osiguranje su (HZMO, 2022.g.:64.):

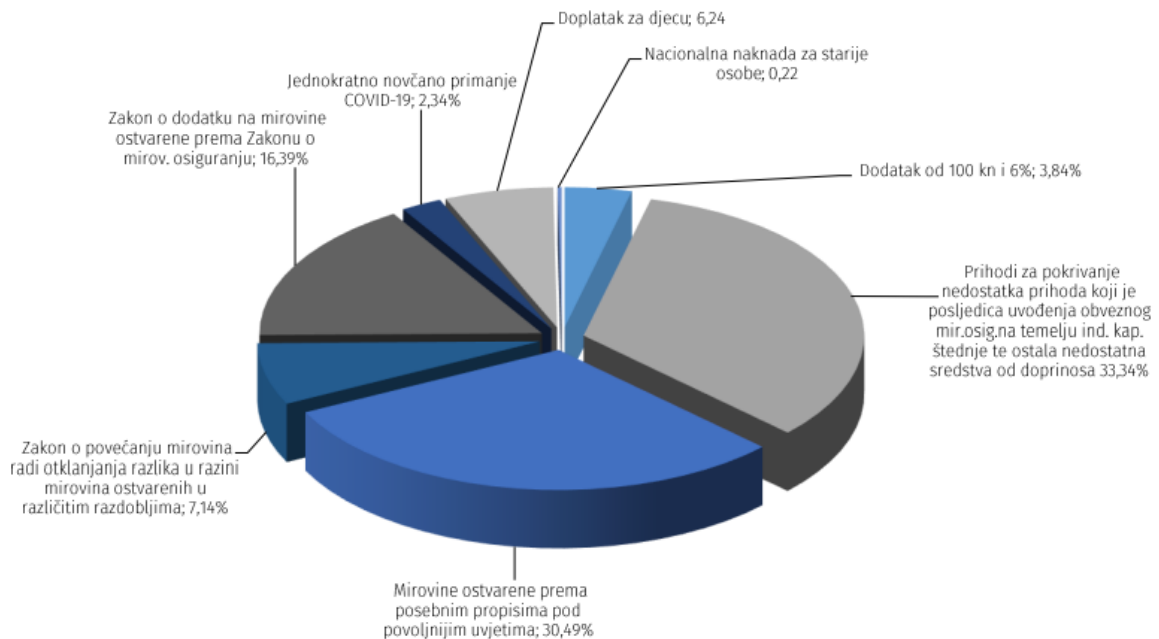
- Rashodi za mirovine i ostala mirovinska primanja (96,01%) i doplatak za djecu (2,76%) te
- Ostali rashodi poslovanja kao što su financijski, materijalni i troškovi zaposlenika (1,23%).

Tablica 9: Prihodi, rashodi i izdaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

	2021.	Struktura u%	2020.	Struktura u%	Indeks
1	2	3	4	5	6 (2/4)
PRIHODI I PRIMICI					
1. Prihodi od doprinosa za mirovinsko osiguranje	25.240.268.169	55,69	22.748.953.893	51,73	111,0
2. Prihodi iz proračuna	20.053.468.638	44,25	21.192.501.308	48,19	94,6
- opći prihodi i primici iz proračuna	20.052.975.177	44,25	21.189.223.239	48,18	94,6
- sredstva učešća za pomoći	493.461	0,00	3.278.069	0,01	15,1
3. Vlastiti prihodi	2.932.558	0,01	2.844.088	0,01	103,1
4. Tekuće i kapitalne pomoći od institucija i tijela EU	3.000.029	0,01	5.932.111	0,01	50,6
5. Prihodi od financijske imovine	54.486	0,00	9.507	0,00	573,1
6. Ostali prihodi za posebne namjene	291.120	0,00	6.392.753	0,01	4,6
7. Prihodi od prodaje ili zamjene nefinancijske imovine i naknade s naslova osiguranja	9.052.999	0,02	23.665.965	0,05	38,3
8. Primici od zaduživanja	9.095.591	0,02	0	0,00	0,0
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI (1. - 8.)	45.318.163.590	100,00	43.980.299.625	100,00	103,0
RASHODI I IZDACI					
1. Mirovine i mirovinska primanja	43.499.971.058	96,01	42.150.323.028	95,79	103,2
2. Financijski rashodi	19.928.407	0,05	25.193.133	0,06	79,1
3. Osiguranje sredstava za doprinose na temelju individualne kapitalizirane štednje za pojedine kategorije osiguranika	10.148.729	0,02	9.427.342	0,02	107,7
4. Prijenos mirovinskih prava iz RH u EU	3.919.971	0,01	3.534.268	0,01	110,9
5. Ostali rashodi (školarine i naknade šteta)	298.625	0,00	440.856	0,00	67,7
6. Doplatak za djecu	1.252.173.835	2,76	1.287.362.148	2,93	97,3
7. Nacionalna naknada za starije osobe	44.811.199	0,10	0	0,00	0,0
8. Izdaci	6.327.898	0,01	54.277.781	0,12	11,7
9. Rashodi za zaposlene	335.073.222	0,74	325.408.244	0,74	103,0
10. Materijalni rashodi	94.630.827	0,21	99.753.984	0,23	94,9
11. Nabava nefinancijske imovine	41.646.308	0,09	49.415.162	0,11	84,3
UKUPNI RASHODI I IZDACI (1. - 11.)	45.308.930.079	100,00	44.005.135.946	100,00	103,0
Višak prihoda i primitaka	9.233.511		-24.836.321		
Višak prihoda i primitaka - preneseni	106.006.156		130.563.836		
Višak prihoda i primitaka raspoloživ u sljedećem razdoblju	115.239.667		105.727.515		

Izvor: HZMO (2022.g), Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2021. godinu, Zagreb, str. 63.

U tablici 9 su prikazani prihodi i rashodi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje te je vidljivo da se prihodi Zavoda ponajprije ostvaruju od doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, ali ti prihodi nisu ni približno dovoljni za isplaćivanje mirovina. Ukupni primici u 2021. bili su viši od ukupnih izdataka za malo manje od 19 milijardi kuna. Iako, vidljivo je da je u 2020. godini iz proračuna za isplatu mirovina izdvojeno približno 22,70 milijardi kuna, a u narednoj godini još više, skoro 25,4 milijarde kuna.

Grafikon 5: Struktura općih prihoda i primitaka iz proračuna u 2021.

Izvor: HZMO (2022.g), Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2021. godinu, Zagreb, str. 66.

Grafikonom 5 prikazana je struktura općih prihoda i primitaka iz proračuna u 2021. godini. Iz navedenog grafikona vidljivo je kako je gotovo pa najveći iznos prihoda iz proračuna bio namijenjen za isplatu mirovina te pokrivanju nedostatku prihoda koji je posljedica uvođenja obveznog mirovinskog osiguranja temeljem ind. kap. štednje. Ovom strukturom prihoda iz proračuna još jednom je potvrđeno kako mirovinski fond, u ovom obliku, nije dugoročno održiv.

Tablica 10: Rashodi za mirovine i mirovinski doprinosi u razdoblju 2021. - 2070. (% BDP-a)

Rashodi za mirovine	2021.*	2030.	2040.	2050.	2060.	2070.
Rashodi I. mirovinskog stupa	10,1	11,0	10,4	9,9	9,7	9,5
Rashodi II. mirovinskog stupa	0,0	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4
Ukupni rashodi mirovinskog sustava	10,1	11,1	10,7	10,2	10,0	9,8
Mirovinski doprinosi	2021.*	2030.	2040.	2050.	2060.	2070.
Doprinosi uplaćeni u I. stup	5,9	7,1	7,2	7,1	7,1	7,1
Doprinosi uplaćeni u II. stup	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8
Ukupno uplaćeni doprinosi	7,6	8,9	9,0	9,0	8,9	8,9

Izvor: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2022-croatia-convergence-programme_hr.pdf
23.09.2022.

Tablicom 10 prikazana je projekcija dugoročnih kretanja u mirovinskom sustavu u sljedećih nekoliko godina. Kao bitan element projekcije je rast broja zaposlenika. Pretpostavka je, temeljem privedenih popisa stanovništva, da će u budućnosti biti smanjen broj stanovnika u mlađim dobnim skupinama, a samim time i smanjen broj osiguranika.

S druge strane, postoje važni faktori koji bi trebali smanjivati troškove mirovinskog sustava u budućnosti. Od 2002. godine uveden je drugi stup mirovinskog osiguranja. Planirano povećanje broja umirovljenika koji će primati naknadu iz oba stupa je od 2030. godine. Navedeno za direktnu posljedicu ima smanjenje isplata mirovina iz prvog stupa, odnosno financijsko rasterećenje istog. Ključna mjera za poboljšanje učinkovitosti mirovinskog sustava je poticanje rada umirovljenika na pola radnog vremena i nakon umirovljenja, kao i izjednačavanje dobi za odlazak u prijevremenu starosnu i starosnu mirovinu za žene i muškarce na 60, odnosno 65 godina života od 2030. godine. Na postupno smanjivanje udjela mirovinskih rashoda u BDP-u utječe i usklađivanje mirovina iz prvog stupa prema rastu plaća i potrošačkih cijena u omjeru 70:30.

5. ZAKLJUČAK

Kako bi se osigurale sigurne, stabilne i što je najvažnije primjerene mirovine za sve generacije nužno je imati održiv sustav mirovinskog osiguranja. Stabilnost i održivost mirovinskog sustava neophodna je kako bi brojnim ljudima u starijoj životnoj dobi nesmetano osiguralo isplatu naknade koja im predstavlja glavni izvor prihoda za pokriće troškova života. Jedan od najvažnijih problema povezanih s financiranjem i održivosti mirovinskog sustava je demografska struktura stanovništva. Produženje životnog vijeka, kao rezultat boljih društveno gospodarskih uvjeta, ali i bolje i kvalitetnije medicinske skrbi, nažalost, loše utječe na stabilnost mirovinskog sustava. Drugi čimbenik koji negativno utječe na stabilnost mirovinskog sustava su sve češće ostvarene prijevremene mirovine. Odljev mladog stanovništva u druge države utječe na smanjenje radne snage, a samim time i negativno na održivost mirovinskog sustava.

Prema Popisu 2021., Republika Hrvatska ima 3.871.833 stanovnika, od čega 1.865.129 muškaraca (48,17%) i 2 006 704 žene (51,83%). U odnosu na Popis 2001, u vremenskom periodu od 20 godina, broj stanovnika RH smanjio se za 565.627. Analizirajući dobnu struktura stanovništva prema zadnja dva popisa provedena u RH može se zaključiti kako je najviše porastao broj osoba starijih od 65 godina, gotovo pa se isti udvostručio. Uzevši u obzir da su navedene osobe korisnici mirovinskog osiguranja, ovaj podatak dosta utječe na održivost istog. Također, poražavajući podatak je povezan i sa osobama u dobi od 25 do 34 godine. Ovaj broj se smanjio za malo više od 8 postotnih poena.

Proučavajući podatke za radno sposobno stanovništvo, može se zaključiti kako je broj osoba u dobi od 35 do 64 ostao gotovo pa jednak. Uzevši u obzir da je sve manje mlađeg stanovništva u RH, a nažalost starijeg sve više, postavlja se pitanje koliko je mirovinski sustav na ovaj način održiv te kako će sljedeća reforma utjecati na održivost istog. Hoće li nove zakonske promjene kao i nadolazeća reforma stvoriti dodatni otpor prema mlađem stanovništvu koje je sklonije iseljavanju, hoće li starije stanovništvo odlaziti u prijevremenu mirovinu ili radi zdravstvenog stanja otvarati bolovanje i na taj način biti na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, jedna su od pitanja na koja ćemo dobiti odgovor u bliskoj budućnosti. Prema trenutnim podacima, sve je izglednije kako mirovinski sustav nije održiv.

Kao što je već navedeno, kako bi mirovinski sustav bio što stabilniji, potrebno je da odnos umirovljenika, odnosno korisnika mirovine i osiguranika bude što veći. Proučavajući razvoj mirovinskog sustava u RH, može se zaključiti kako je prije gotovo 40 godina omjer osiguranika

i korisnika mirovine bio 9:1. Tijekom posljednjih godina, a posebice od trenutka pristupanja članstvu EU, u RH dolazi do izraženog pada broja osiguranika u RH. Ujedno, do pada broja osiguranika dolazi i uslijed starenja stanovništva RH, što će u budućnosti posebice doći do izražaja te negativno utjecati na cijeli mirovinski sustav s posebnom naglaskom na mogućnost isplate mirovina postojećim i budućim umirovljenicima. Omjer korisnika mirovina i osiguranika danas je poražavajući te iznosi gotovo 1:1.

Proučavajući izvještaje o radu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje može se zaključiti kako je u razdoblju od 2005. pa do 2010. povećan broj korisnika mirovina zbog gospodarske krize i povećane nezaposlenosti. Potrebno je napomenuti kako se broj novih korisnika povećao i nakon donošenja strožih odredbi koje se odnose na prijevremenu starosnu mirovinu. Nakon 2010, godine ovaj trend je polako zaustavljen, iako trenutno u mirovinu odlazi najbrojnija generacija, odnosno ona rođena u prvom desetljeću nakon II. Svjetskog rata.

Kako bi mirovinski sustav bio što stabilniji, potrebno je djelovanje Vlade RH na više smjerova. Od 01. siječnja 2030. godine izjednačavaju uvjeti za stjecanje uvjeta na starosnu mirovinu za oba spola. Od 01.01.2038. godine pravo na starosnu mirovinu imao osiguranik sa 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža, bez obzira na spol. Pravo pitanje je koliko će ove mjere biti održive. Određeni poslovi imaju teže radne uvjete i pravo pitanje je koliko zapravo će radnici biti sposobno produktivno odraditi svoje zadatke ili će ipak pronalaziti drugo rješenje dok ne ostvare pravo na starosnu mirovinu. Drugi smjer na kojem Vlada RH mora djelovati su aktivne mjere zapošljavanja kao i poticanje samozapošljavanja, ali i pronaći pravi način da se pojedinci iz inozemstva vrate u RH.

Podatak koji je također potrebno analizirati je struktura općih prihoda i primitaka iz proračuna u 2021. godini. Gotovo pa najveći iznos prihoda iz proračuna bio namijenjen za isplatu mirovina te pokrivanju nedostatku prihoda koji je posljedica uvođenja obveznog mirovinskog osiguranja temeljem ind. kap. štednje. Ovom strukturom prihoda iz proračuna još jednom je potvrđeno kako mirovinski fond, u ovom obliku, nije dugoročno održiv.

Iz sveg navedenog može se zaključiti kako mirovinski sustav u RH nije dugoročno održiv. Prilikom projekcija budućih prihoda i rashoda potrebno je sagledati realne brojeve. Pretpostavka je, temeljem privedenih popisa stanovništva, da će u budućnosti biti smanjen broj stanovnika u mlađim dobnim skupinama, a samim time i smanjen broj osiguranika. S druge strane, postoje važni faktori koji će troškove mirovinskog sustava u budućnosti smanjivati. Od 2030. godine značajno će se povećati broj umirovljenika koji će primati osnovnu mirovinu iz

prvog stupa i mirovinu iz drugog stupa što za direktnu posljedicu ima smanjenje isplata mirovina iz prvog stupa, odnosno financijsko rasterećenje istog.

LITERATURA

Knjige:

1. Puljiz V., (2007.): Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive, Revija za socijalnu politiku, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
2. Zelenika, R. (2000.): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka
3. Zuber, M. (2011.): Kakva je veza između uplaćenog doprinosa i mirovine?, Analiza mirovinskog sustava, Institut za javne financije, Zagreb

Znanstvena istraživanja:

1. Bejaković, P., (2011.) Institut za javne financije. Mirovinski sustav u RH - problemi i perspektiva, dostupno na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/AMS/zbornik.pdf> 15.09.2022.
2. Šmid J. M., (2011.), Reforma mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj, dostupno na: <http://socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvje%C5%A1taj-Reforma-mirovinskog-sustava-u-Republici-Hrvatskoj.pdf> 15.09.2022.

Zakoni i propisi:

1. Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine br. 157/13 (2021a.)
2. Zakon o Središnjem registru obveznika, Narodne novine br. 159/13 (2022a.)

Internet:

1. Azfond (2022.): Dobrovoljni mirovinski fond, dostupno na: https://www.azfond.hr/dobrovoljni-mirovinski-fond/?gclid=CjwKCAjw-L-ZBhB4EiwA76YzOXRE5PT5XGokiAqQI9diefAPCPeOYFGrhdtxc64iSa8IhpQTcoFoaBoCxe0QAvD_BwE 11.09.2022.
2. Državni zavod za statistiku (2022.), Konačni rezultati popisa stanovništva, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> 25.09.2022.

3. Gov.hr (2022a.), Sustav mirovinskog osiguranja, dostupno na: <https://gov.hr/hr/sustav-mirovinskog-osiguranja/846> 11.09.2022.
4. HANFA (2022b): Mjesečno izvješće za kolovoz, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/vijesti/mjese%C4%8Dno-izvje%C5%A1%C4%87e-za-kolovoz-2022/> 27.09.2022.
5. HANFA (2022.): O nama, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/o-nama/> 11.09.2022.
6. HANFA(2022a): Obvezni mirovinski fondovi, dostupno na: <https://www.hanfa.hr/drugi-i-treci-mirovinski-stup-i-isplata-mirovina/registri/obvezni-mirovinski-fondovi/> 15.09.2022.
7. Hrvatski zavod za mirovinsko (2022a): Misija i vizija, dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/misija-i-vizija/596> 10.09.2022.
8. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022e): Invalidska mirovina, dostupno na <https://www.mirovinsko.hr/hr/invalidska-mirovina/170> 11.09.2022.
9. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022g): Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2021. godinu, Zagreb
10. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022f): Obiteljska mirovina, dostupno na <https://www.mirovinsko.hr/hr/obiteljska-mirovina/280> 11.09.2022.
11. Hrvatski zavod za mirovinsko (2022b): O nama, dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/o-hzmo-u-210/210> 10.09.2022
12. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022e): Prijevremena starosna mirovina, dostupno na: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?id=4305> 11.09.2022.
13. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022c): Starosna mirovina, dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166> 10.09.2022.
14. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022d): Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Zagreb
15. Mihaljuević, J., (2022.), Donosimo detaljan pregled mirovinske reforme koja na snagu stupa 2023. godine, dostupno na: <https://www.mirovina.hr/novosti/donosimo-detaljan-pregled-mirovinske-reforme-koja-na-snagu-stupa-2023-godine/> 15.09.2022.
16. MROPS.hr (2022.): O ministarstvu, dostupno na: <https://mrops.gov.hr/o-ministarstvu/9> 11.09.2022.
17. Regos.hr (2022.): O nama, dostupno na: <https://regos.hr/o-regosu/uvod> 11.09.2022.

18. Vlada RH (2022.), Program konvergencije Republike Hrvatske za razdoblje 2023. – 2025., dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2022-croatia-convergence-programme_hr.pdf

Popis slika

Slika 1: Kretanje broja osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju 1985. - 2005.....	6
Slika 2: Dobrovoljni mirovinski fond	13
Slika 3: Mjesečni izvještaj HANF-e za kolovoz 2022.	16
Slika 4: Korisnici starosne mirovine (bez međunarodnih ugovora).....	24
Slika 5: Visina mirovine korisnika starosne mirovine (bez međunarodnih ugovora).....	25
Slika 6: Visina mirovine korisnika invalidske mirovine (bez međunarodnih ugovora)	26
Slika 7: Visina mirovina korisnika obiteljske mirovine (bez međunarodnih ugovora)	27
Slika 8: Ukupan broj korisnika mirovina (bez međunarodnih ugovora).....	31

Popis tablica

Tablica 1:Godine umirovljenja – starosna mirovina	8
Tablica 2: Kretanje broja osiguranika u sustavu mirovinskog osiguranja	12
Tablica 3: Ostvarivanje prava na starosnu mirovinu žena	18
Tablica 4: Dobna granica za ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu žena	19
Tablica 5: Stanovništvo po dobi u 2011. i 2021.....	30
Tablica 6: Odnos osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju od 2006. do 2021.	32
Tablica 7: Broj korisnika mirovine u promatranom razdoblju.....	34
Tablica 8: Osiguranici prema dobnim skupnima, srpanj 2022.....	35
Tablica 9: Prihodi, rashodi i izdaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje	37
Tablica 10: Rashodi za mirovine i mirovinski doprinosi u razdoblju 2021. - 2070. (% BDP-a)	39

Popis grafikona

Grafikon 1: Popis stanovništva u Republici Hrvatskoj	28
Grafikon 2: Stanovništvo prema starosti, Popis 2021.	29
Grafikon 3: Struktura korisnika mirovina u srpnju 2022. godini	33
Grafikon 4: Korisnici starosne, prijevremene te obiteljske mirovine koji rade do polovice punog radnog vremena	35
Grafikon 5: Struktura općih prihoda i primitaka iz proračuna u 2021.	38